

**Potrzeby nauczycieli
mazowieckich szkół
związane z obecnością
uczniów ukraińskich**

<http://newmeritum.mscdn.pl/>

Meritum

Mazowiecki Kwartalnik Edukacyjny

Diagnoza potrzeb nauczycieli –
raport z badań na temat:

Potrzeby nauczycieli mazowieckich szkół związane z obecnością uczniów ukraińskich

Warszawa 2023

Badania zaprojektował, przeprowadził i opracował

Międzywydziałowy zespół ds. diagnozy i ewaluacji MSCDN w składzie:

Anna Goc – MSCDN Wydział w Siedlcach

Jolanta Skubiszewska-Gójska – MSCDN Wydział w Płocku

dr Alina Karaśkiewicz – MSCDN Wydział w Warszawie

Ewa Lubczyńska – MSCDN Wydział w Warszawie

dr Renata Stoczkowska – MSCDN Wydział w Warszawie

Teresa Stryjewska – MSCDN Wydział w Ciechanowie

Ewa Tarnowska – MSCDN Wydział w Ostrołęce

Cezary Ziembicki – MSCDN Wydział w Radomiu

Redakcja merytoryczna – dr Renata Stoczkowska

Redakcja językowa – Izabela Jurek

Redakcja techniczna – Justyna Domagała

Projekt okładki – Anna Kostadinov

Spis treści

Wstęp	5
1. Cele, metody i organizacja badań	6
2. Wyniki badań	11
2.1. Potrzeby dyrektorów zarządzających szkołami, do których uczęszczają uczniowie ukraińscy	11
2.2. Potrzeby nauczycieli w związku z udzielaniem pomocy psychologiczno-pedagogicznej uczniom ukraińskim	17
2.3. Potrzeby nauczycieli w związku z prowadzeniem w szkole nauczania języka polskiego jako obcego	21
2.4. Potrzeby nauczycieli w związku z prowadzeniem nauczania przedmiotowego w klasach, do których uczęszczają uczniowie ukraińscy	23
Wnioski	28
Rekomendacje	31
Załączniki	34

Wstęp

Oddajemy w Państwa ręce raport z badań prowadzonych na prośbę Kuratorium Oświaty w Warszawie od lipca do września 2022 roku. Jednostką realizującą badania było Mazowieckie Samorządowe Centrum Doskonalenia Nauczycieli we współpracy z Ośrodkiem Edukacji Informatycznej i Zastosowań Komputerów. Zebrane w raporcie informacje są efektem diagnozy w zakresie potrzeb dyrektorów i nauczycieli mazowieckich szkół w związku z obecnością w nich uczniów ukraińskich, przybyłych do Polski w roku 2022 na skutek działań wojennych w Ukrainie.

Według szacunków MEiN w Polsce uczy się około 700–800 tysięcy dzieci i młodzieży z Ukrainy w wieku szkolnym, z czego tylko na Mazowszu ok. 32 tysiące. Zdecydowana większość tych uczniów jest w szkołach podstawowych, ponad czterdzieści tysięcy w przedszkolach oraz po kilka tysięcy w liceach, technikach i szkołach branżowych (stan na 2.09.2022 r.).

Obecność uczniów z Ukrainy jest wyzwaniem w obszarze dydaktyki, opieki, wychowania, profilaktyki, zarówno dla dyrektorów, jak i nauczycieli. Szkoły stanęły wobec konieczności sprostania nowym sytuacjom wynikającym z pracy z uczniami obcojęzycznymi oraz uchodźczymi z doświadczeniem traumy wojennej. Okoliczności te generują różnorodne potrzeby związane z doskonaleniem zawodowym i zapewnieniem wsparcia dyrektorom i nauczycielom. Ponadto nowe sytuacje i trudności związane z pojawieniem się tak dużej liczby uczniów cudzoziemskich inspirują do określania potrzeb, których zaspokojenie wymaga rozwiązań systemowych.

Na podstawie diagnozy potrzeb zostały opracowane wnioski i rekomendacje, które posłużą do budowania oferty form doskonalenia oraz znalezienia innych sposobów wsparcia, ułatwiających pracę dyrektorów i nauczycieli z uczniami ukraińskimi, a w dalszej perspektywie z innymi uczniami cudzoziemskimi.

1. Cele, metody i organizacja badań

Temat badania: Potrzeby nauczycieli mazowieckich szkół związane z obecnością uczniów ukraińskich

Definicja pojęcia POTRZEBY

Encyklopedia PWN definiuje termin „potrzeby” w dwóch znaczeniach: *jako zewnętrzne wobec organizmu rzecz lub jej cecha, której wystąpienie lub brak wpływa na poprawę dobrostanu i funkcjonowania organizmu, oraz jako wewnętrzny stan organizmu, który odczuwa pewien brak lub nadmiar, powstały w wyniku zakłócenia optimum życiowego* (encyklopedia.pwn.pl).

W badaniach, prowadzonych w związku z obecnością w szkołach uczniów ukraińskich na zamówienie Kuratorium Oświaty w Warszawie, skoncentrowano się na pozyskaniu informacji nt. określonych elementów, których brak lub niedostatek zauważają dyrektorzy i nauczyciele. Zidentyfikowanie potrzebnych szkoleń, form wsparcia, pomocy dydaktycznych oraz rozwiązań systemowych daje szansę na uzyskanie optymalnych efektów w pracy szkół przyjmujących uczniów ukraińskich oraz minimalizuje zagrożenie wypalenia zawodowego dyrektorów i nauczycieli.

Cele poznawcze badań

Rozpoznanie potrzeb w zakresie doskonalenia zawodowego dyrektorów i nauczycieli, wynikających z obecności i wspierania uczniów ukraińskich w kontekście udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej, nauczania języka polskiego jako obcego oraz nauczania przedmiotowego.

Cele praktyczne

Wykorzystanie zebranych wyników badań w projektowaniu działań wspierających szkoły pracujące z uczniami ukraińskimi.

Pytania badawcze

1. **Jakie są potrzeby dyrektorów zarządzających szkołami, do których uczęszczają uczniowie ukraińscy?**
2. **Jakie są potrzeby nauczycieli w związku z udzielaniem pomocy psychologiczno-pedagogicznej uczniom ukraińskim?**
3. **Jakie są potrzeby nauczycieli w związku z prowadzeniem w szkole nauczania języka polskiego jako obcego?**
4. **Jakie są potrzeby nauczycieli w związku z prowadzeniem nauczania przedmiotowego w klasach, do których uczęszczają uczniowie ukraińscy?**

Zmienne

1. Typ szkoły/placówki:
 - szkoła podstawowa,
 - szkoła ponadpodstawowa,
 - zespoły szkół:
 - zespół szkół typu: LO i technikum,
 - zespół szkół typu: przedszkole, szkoła podstawowa,
 - zespół szkół typu: przedszkole, szkoła podstawowa, LO,
 - zespół szkół typu: szkoła podstawowa, LO.
2. Lokalizacja szkoły placówki (dotyczy głównego miejsca zatrudnienia):
 - powiaty województwa mazowieckiego.
3. Nauczany przedmiot.

Metody/techniki badań

1. Badania wstępne/przygotowawcze:
 - Analiza dokumentów – analiza zapisów z debat zorganizowanych w czasie dwóch konferencji „MaKI – Mazowieckie Kluby Integracyjne – o sile działań edukacyjnych wspierających i integrujących uczniów” organizowanych w Warszawie i w Mińsku Mazowieckim w czerwcu 2022.
 - Wywiady indywidualne z dyrektorami szkół, nauczycielami, psychologami, konsultantem (telefoniczne, mailowe, zdalnie w aplikacji Microsoft Teams, bezpośrednie).
2. Badania właściwe:
 - Badanie ankietowe nauczycieli – ankieta elektroniczna.
 - Badanie ankietowe dyrektorów – ankieta elektroniczna.

Wszystkie badania prowadzono w formie zdalnej – za pomocą ankiet elektronicznych oraz w czasie spotkań w aplikacji Microsoft Teams, telefonicznie i mailowo.

Ważnym etapem opisywanego procesu badawczego, służącym rozeznaniu sytuacji szkół przyjmujących uczniów ukraińskich, a w dalszej kolejności opracowaniu narzędzi badawczych, było przeprowadzenie dziesięciu wywiadów indywidualnych nt. trudności wynikających z obecności w szkołach uczniów ukraińskich i wykorzystywanych sposobach radzenia sobie z nimi. Wywiady przeprowadzono z: trzema dyrektorami szkół mającymi doświadczenie w zarządzaniu szkołą, do której uczęszczają uczniowie cudzoziemscy, w tym ukraińscy, trzema nauczycielami pracującymi z uczniami ukraińskimi, w tym dwoma nauczycielami języka polskiego jako obcego, dwoma psychologami, jednym nauczycielem konsultantem w zakresie nauczania języka polskiego jako obcego i jednym wolontariuszem ukraińskim, prowadzącym zajęcia dla dzieci ukraińskich.

Zgodnie z założeniem Kuratorium Oświaty w Warszawie w badaniu należało wykorzystać zamknięte narzędzia badawcze.

Poznanie z różnych perspektyw sytuacji szkół związanej z obecnością w szkołach uczniów cudzoziemskich pozwoliło przygotować narzędzia w postaci ankiety dla dyrektorów i ankiety dla nauczycieli, zawierającej zgodnie z oczekiwaniem KO pytania zamknięte.

Próba badawcza

- Nauczyciele wszystkich typów szkół województwa mazowieckiego, do których uczęszczają uczniowie ukraińscy.
- Dyrektorzy wszystkich typów szkół województwa mazowieckiego, do których uczęszczają uczniowie ukraińscy.

Harmonogram badań

- Prebadanie – wywiady z dyrektorami szkół i nauczycielami.
- Opracowanie narzędzi: lipiec/sierpień 2022.
- Konsultacje w innych placówkach doskonalenia nauczycieli: sierpień 2022.
- Pilotaż narzędzi: sierpień 2022.
- Przeprowadzenie badania: wrzesień 2022.
- Opracowanie wyników: październik – listopad 2022.
- Raport z badań: 30 listopada 2022.

Podział zadań

- Koncepcja badań, prebadanie (wywiady indywidualne), merytoryczne opracowanie kwestionariuszy ankiet dla dyrektorów i nauczycieli, opis wyników badań i opracowanie raportu – MSCDN.
- Przygotowanie elektronicznej wersji ankiet, przeprowadzenie badania w szkołach, przesłanie bazy danych – OEiZK.

Struktura badanej grupy

W badaniu ankietowym wzięło udział 439 dyrektorów i 3506 nauczycieli zatrudnionych w województwie mazowieckim.

Tab. 1a • Liczba dyrektorów i nauczycieli biorących udział w badaniu według typów szkół

TYP SZKOŁY	DYREKTOR	NAUCZYCIEL
Szkoła podstawowa	338	2807
Szkoła ponadpodstawowa	52	327
Zespół szkół typu LO i technikum	12	170
Zespół szkół typu przedszkole, szkoła podstawowa	26	122
Zespół szkół typu przedszkole, szkoła podstawowa, LO	5	19
Zespół szkół typu szkoła podstawowa, LO	1	17
Brak odpowiedzi	5	44

Tab. 1b • Liczba nauczycieli biorących udział w badaniu z podziałem na nauczane przedmioty

NAUCZANY PRZEDMIOT	LICZBA NAUCZYCIELI	NAUCZANY PRZEDMIOT	LICZBA NAUCZYCIELI
biologia	96	podstawy przedsiębiorczości	11
chemia	57	przyroda	8
edukacja dla bezpieczeństwa	20	przedmioty zawodowe	59
edukacja wczesnoszkolna	598	religia	98
etyka	4	technika	19
fizyka	46	wiedza o społeczeństwie	14
geografia	89	wychowanie do życia w rodzinie	10
historia i teraźniejszość	5	wychowanie fizyczne	188
historia muzyki	2	wychowanie przedszkolne (oddział przedszkolny przy SP)	100
historia sztuki	1	nauczyciel organizujący kształcenie specjalne	190
historia	116	nauczyciel bibliotekarz	52
informatyka	81	wychowawca świetlicy	113
język łaciński i kultura antyczna	1	logopeda	30
język obcy nowożytny	383	pedagog	130
język polski	380	psycholog	68
matematyka	246	terapeuta pedagogiczny	39
muzyka	44	brak odpowiedzi	163
plastyka	45		

Tab. 1c • Liczba dyrektorów szkół i nauczycieli biorących udział w badaniu według powiatów województwa mazowieckiego

POWIAT	LICZBA OSÓB		POWIAT	LICZBA OSÓB	
	DYREKTORZY	NAUCZYCIELE		DYREKTORZY	NAUCZYCIELE
białobrzegi	5	38	Siedlce	9	166
ciechanowski	6	104	siedlecki	8	58
garwoliński	3	33	sierpecki	5	30
gostyniński	15	140	sochaczewski	10	70
grodziski	27	145	sokołowski	3	15
grójecki	8	127	szydłowiecki	1	5
kozienicki	6	32	węgrowski	5	36
legionowski	19	89	wołomiński	19	134
lipski	15	135	wyszkowski	9	62
łosicki	3	35	zwoleński	3	2
makowski	1	37	żuromiński	2	22
miński	6	16	żyrardowski	6	27
mławski	14	202	brak odpowiedzi	7	80
nowodworski	11	64			

2. Wyniki badań

Zgodnie z zamówieniem Kuratorium Oświaty w Warszawie w badaniu potrzeb nauczycieli i dyrektorów skoncentrowano się na trzech obszarach tematycznych, związanych z obecnością w szkołach uczniów ukraińskich: udzielaniem pomocy psychologiczno-pedagogicznej, nauczaniem języka polskiego i nauczaniem przedmiotowym.

Zbierając informacje potrzebne do odpowiedzi na postawione pytania badawcze, przeprowadzono analizę dokumentów (badanie wstępne) oraz badanie metodą sondażu diagnostycznego: techniką wywiadów indywidualnych (badanie

wstępne) oraz techniką badania ankietowego wśród dyrektorów i nauczycieli zatrudnionych w szkołach na terenie województwa mazowieckiego (badanie właściwe).

Zebrane opinie dyrektorów i nauczycieli zostaną przedstawione osobno ze względu na odmienne zadania i odpowiedzialność tych grup. Informacje pozyskane w wywiadach indywidualnych wykorzystano do przygotowania narzędzi badawczych oraz jako komentarze do opisywanych wyników diagnozy potrzeb szkół w związku z obecnością w nich uczniów ukraińskich.

2.1. Potrzeby dyrektorów zarządzających szkołami, do których uczęszczają uczniowie ukraińscy

W rozdziale 2.1. przedstawiono wyniki badań ankietowych uzupełnione o wyniki wywiadów indywidualnych oraz analizy dokumentów, tj. zapisów z debat przeprowadzonych w czasie konferencji „MaKI – Mazowieckie Kluby Integracyjne – o sile działań edukacyjnych wspierających i integrujących uczniów”.

Potrzeby dyrektorów mazowieckich szkół badano w trzech ww. aspektach w następującym układzie: 1. przydatna tematyka form doskonalenia, 2. preferowane formy wsparcia oraz 3. potrzebne rozwiązania systemowe.

W badaniach ankietowych wykorzystano opinie 439 dyrektorów szkół pracujących w różnych typach szkół zlokalizowanych w poszczególnych powiatach województwa mazowieckiego (**tab. 1a i 1c**).

PRZYDATNA TEMATYKA FORM DOSKONALENIA

Kafeteria zagadnień szkoleniowych (konferencji, seminariów, kursów doskonalących), które mogłyby być pomocne dyrektorom szkół przyjmujących uczniów ukraińskich, została przygotowana na podstawie wcześniej przeprowadzonych wywiadów indywidualnych. Dyrektorzy biorący udział w wywiadach oraz uczestniczący w konferencjach zwracali uwagę na konieczność doskonalenia gotowości na sytuacje nieprzewidziane, wymagające szybkiego, skutecznego reagowania. Ich zdaniem umiejętność reagowania na nowe sytuacje, związane z obecnością uczniów ukraińskich i innych uczniów cudzoziemskich, będzie potrzebna w najbliższej przyszłości, m.in. z powodu rotacji uczniów, niemożliwej do przewidzenia i przygotowania się na nią. Istnieją realne obawy o to, że rozwiązania uznane za optymalne i skuteczne, które udało się wdrożyć w roku 2021/22, mogą nie udać się lub okazać się niewystarczające z powodu niestabilnej sytuacji związanej z dużą rotacją uczniów. Nie jest możliwe przewidzenie, ilu uczniów już uczęszczających do polskiej szkoły zostanie, a ilu uczniów przybędzie i na jak długo. W sytuacji całkowitej wymiany uczniów ukraińskich wszelkie działania trzeba będzie rozpocząć od nowa.

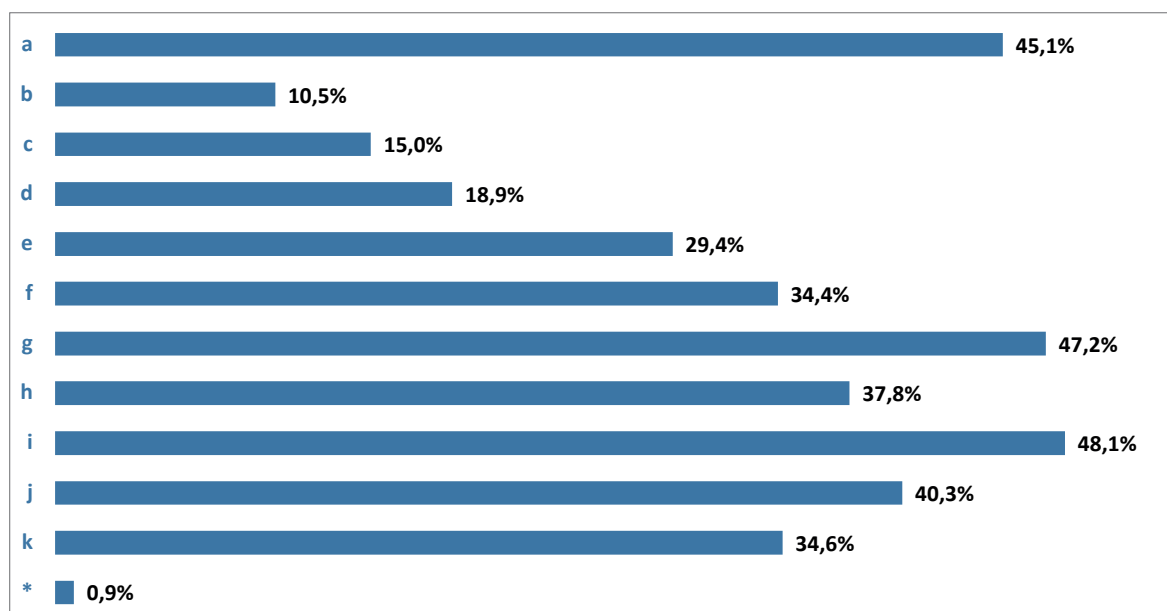
Na podstawie wypowiedzi dyrektorów udzielających wywiadów, którzy dzielili się doświadczeniami w pracy z uczniami cudzoziemskimi i uchodźczymi, proponowaną tematykę doskonalenia można było podzielić na: zagadnienia związane z rozwijaniem umiejętności liderkich oraz zagadnienia bezpośrednio związane z rozwiązywaniem problemów wynikających z obecności w szkołach uczniów z Ukrainy. Dyrektorzy udzielający wywiadów podkreślali istotność

rozwijania kompetencji liderkich i bycia przygotowanym na przyszłe, różnorodne i często nieprzewidziane okoliczności, a nie skupianie się na szukaniu wskazówek i sposobów wyjścia z bieżących trudności. Z perspektywy własnych doświadczeń za kluczowe w sytuacji pojawienia się uczniów cudzoziemskich uważali budowanie zespołów złożonych z nauczycieli, specjalistów, wolontariuszy, rodziców uczniów mogących wspólnie rozwiązywać pojawiające się trudności, a nawet sytuacje krytyczne.

Z odpowiedzi zebranych w czasie badań ankietowych dyrektorów mazowieckich szkół wynika, że ich potrzeby skoncentrowane są na tematyce doskonalenia bezpośrednio dotyczącej radzenia sobie z realizacją zadań wynikających z przyjęcia uczniów z Ukrainy. W mniejszym stopniu ankietowani dyrektorzy zainteresowani są doskonaleniem ogólnych kompetencji liderkich potrzebnych im w różnych innych okolicznościach i sytuacjach – aktualnie i w przyszłości (**ryc. 1**).

Do najliczniej potwierdzanych przez dyrektorów potrzeb szkoleniowych należały zagadnienia związane ze współpracą z rodzicami uczniów ukraińskich (48,1%) oraz adaptacją i integracją uczniów ukraińskich w polskiej szkole (47,2%). Duża grupa badanych dyrektorów szkół na Mazowszu potwierdziła potrzeby szkoleniowe w zakresie podstaw nauczania języka polskiego (40,3%), wielokulturowości w szkole i związanych z tym sposobami pracy (37,8% wskazań), podobieństw i różnic polskiego i ukraińskiego systemu edukacyjnego (34,6%) oraz problemów uczniów z doświadczeniem traumy wojennej (34,4%).

Ryc. 1 • Tematyka form doskonalenia – konferencji, seminariów, kursów doskonalących – pomocna dyrektorom szkół w realizacji zadań związanych z obecnością w szkole uczniów ukraińskich (%) N = 439

LEGENDA a. Zarządzanie szkołą, do której uczęszczają uczniowie ukraińscy b. Kompetencje liderские dyrektora szkoły c. Budowanie zespołów zadaniowych d. Komunikacja interpersonalna e. Motywowanie pracowników f. Uczeń z doświadczeniem traumy wojennej w szkole g. Adaptacja i integracja uczniów ukraińskich w polskiej szkole h. Wielokulturowość w szkole i rekomendowane sposoby pracy i. Współpraca z rodzicami uczniów cudzoziemskich j. Podstawy nauczania języka polskiego jako obcego k. Podobieństwa i różnice polskiego i ukraińskiego systemu edukacji * Brak odpowiedzi

Mniej lub znacznie mniej ankietowanych dyrektorów szkół wybrało tematykę związaną z szeroko pojętymi kompetencjami czy zadaniami dyrektora szkoły niemającą bezpośredniego związku z rozwiązywaniem problemów wynikających z obecności uczniów ukraińskich w polskich szkołach (ryc. 1). Zainteresowanie tematyką motywowania pracowników wyraziło 29,4%, zaś doskonalenia w zakresie komunikacji interpersonalnej 18,9% respondentów. Jeszcze mniejszy odsetek badanej grupy dyrektorów potwierdził jako potrzebne, w omawianym kontekście, doskonalenie w zakresie budowania zespołów zadaniowych (15%) oraz rozwijania kompetencji liderских dyrektora szkoły (10,5%).

Odpowiedzi dyrektorów wskazują, że prawdopodobnie z różnych przyczyn skupieni są przede wszystkim na myśleniu operacyjnym i radzeniu sobie z bieżącymi trudnościami, w mniejszym stopniu zainteresowani są rozwijaniem myślenia strategicznego, systematycznym rozwijaniem kompetencji i budowaniem kultury organizacyjnej szkoły gotowej na niespodziewane sytuacje. Wyniki te potwierdzają typowe zachowania w obliczu zmiany, tj. dążenie do szybkich efektów, a nie dystansowych celów.

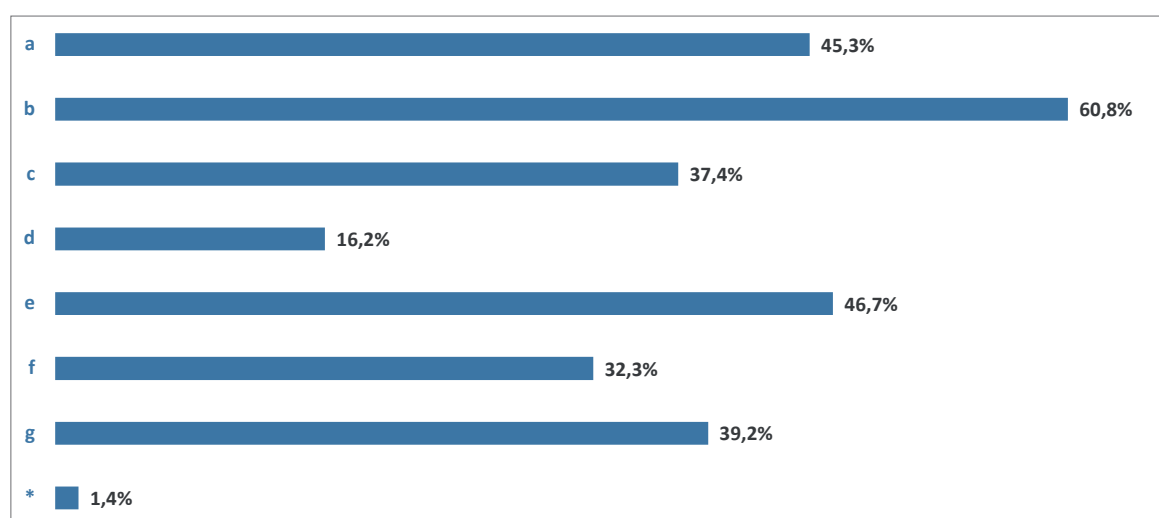
PREFEROWANE FORMY WSPARCIA

Dyrektorzy szkół, opowiadając w trakcie wywiadów indywidualnych o różnorodnych sytuacjach, których doświadczyli w związku z przyjęciem uczniów ukraińskich lub innych uczniów cudzoziemskich, podawali przykłady rozwiązań, które w tamtych okolicznościach byłyby dla nich realną pomocą w trudnościach. Z perspektywy czasu istotne znaczenie miałyby m.in. wskazówki innych dyrektorów oraz dostęp do informacji, z których mogliby skorzystać w związku z pojawieniem się uczniów ukraińskich w szkole, aby odpowiedzieć na pojawiające się pytania (np. *jak zorganizować dowozy, bezpłatne posiłki, jak zapewnić przybory szkolne, obuwie na zmianę, strój na zajęcia wychowania fizycznego, jak przygotować szkołę na przyjęcie uczniów cudzoziemskich, jak przygotować klasę na przyjęcie uczniów z doświadczeniem traumy wojennej, jak zapewnić miejsce w klasie, jak zbierać potrzeby, jak monitorować proces adaptacji, a potem integracji, jak zorganizować pomoc*

psychologiczno-pedagogiczną, z kim podjąć współpracę?). Pomocny byłby wówczas kontakt z osobą, która znalazła się w tego typu sytuacjach i potrafiła sobie poradzić lub możliwość konstruktywnej rozmowy, w której można uporządkować wszelkie pomysły własne i wypracowane w szkole.

Spośród podanych w pytaniu 2. form wsparcia, które mogłyby ułatwić zarządzanie placówką przyjmującą uczniów ukraińskich, najwięcej osób z badanej grupy dyrektorów (60,8%), wskazało na dostęp do przykładów dobrych praktyk w zarządzaniu szkołą, w której przebywają uczniowie ukraińscy (**ryc. 2**). W drugiej kolejności badani dyrektorzy wybierali możliwość zamówienia szkolenia rady pedagogicznej (46,7% wskazań) oraz dostęp do bazy materiałów audio i video prezentujących Polskę i Ukrainę (45,3% wskazań).

Ryc. 2 • Formy wsparcia mogące ułatwić dyrektorom zarządzanie placówką przyjmującą uczniów ukraińskich (%) N = 439

LEGENDA a. Dostęp do bazy materiałów audio i video prezentujących Polskę i Ukrainę b. Dostęp do przykładów dobrych praktyk w zarządzaniu szkołą przyjmującą uczniów ukraińskich c. Kontakt z doradcą metodycznym/mentorem w ww. zakresie d. Korzystanie z coachingu indywidualnego e. Możliwość zamówienia szkolenia rady pedagogicznej f. Udział w sieci współpracy i doskonalenia dla dyrektorów szkół g. Współpraca z organizacjami pozarządowymi mającymi doświadczenie w edukacji uczniów cudzoziemskich * Brak odpowiedzi

Ponad 30% osób biorących udział w badaniu wybrało takie formy wsparcia, jak współpraca z organizacjami pozarządowymi mającymi doświadczenie w edukacji uczniów cudzoziemskich, kontakt z doradcą metodycznym/

mentorem oraz udział w sieci współpracy i doskonalenia (**ryc. 2**). Formą, którą wskazało najmniej badanych dyrektorów szkół, było korzystanie z coachingu indywidualnego (16% wskazań).

POTRZEBNE ROZWIĄZANIA SYSTEMOWE

Uczestnicy wywiadów indywidualnych przeprowadzających badania ankietowe oraz uczestnicy debat konferencyjnych (patrz założenia badań, str. 4) zwrócili uwagę na potrzebę wprowadzenia nie tylko rozwiązań szkolnych czy lokalnych, które usprawniłyby pracę w szkołach przyjmujących dzieci i młodzież z Ukrainy i pomogły uczniom w aklimatyzowaniu się w warunkach polskich. Zdaniem dyrektorów udzielających wywiadów ważne są przede wszystkim rozwiązania systemowe legitymizowane prawnie. Za istotne uznali oni możliwość korzystania ze stałego prawnego poradnictwa w KO, ułatwienia w zatrudnianiu osób mówiących w języku polskim i ukraińskim – pomocy nauczyciela, asystenta międzykulturowego, psychologa, które byłyby stałym wsparciem dla uczniów. W pierwszym okresie pobytu ucznia cudzoziemskiego w szkole potrzebne są, szczególnie rodzicom uczniów, tłumaczenia różnorodnych materiałów, dokumentów szkolnych, informacji, ogłoszeń, tabliczek na drzwiach (opisy pomieszczeń).

Bardzo potrzebne są także środki na: wycieczki i wyjazdy, dodatkowe godziny na zajęcia opiekuńcze dla uczniów spędzających czas w szkole do późnych godzin popołudniowych, dodatkowe godziny pomocy psychologiczno-pedagogicznej. Zarówno uczestnicy wywiadów, jak i debat podkreślali, jak bardzo potrzebne jest systemowe wsparcie nauczycieli bardzo obciążonych dodatkowymi zajęciami odbywającymi się

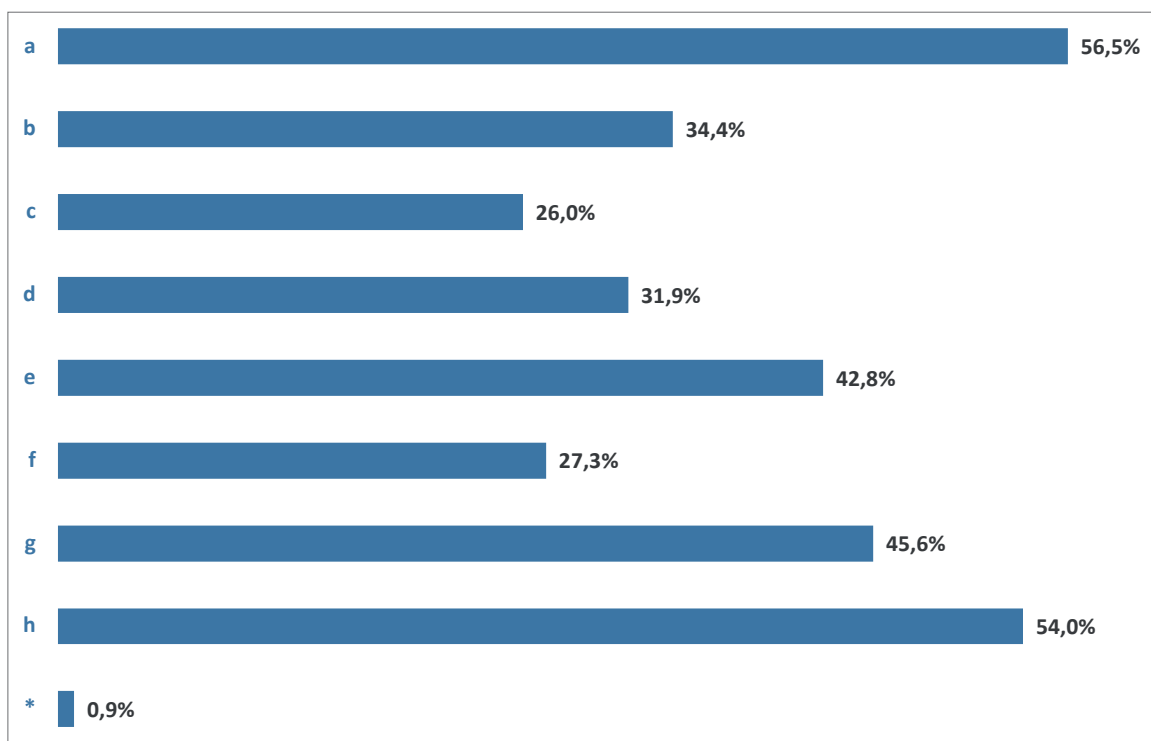
po ich godzinach pracy, którzy powinni mieć możliwość bezpłatnego korzystania z zajęć psychoedukacyjnych czy relaksacyjnych w celu przeciwdziałania wypaleniu zawodowemu.

Badania ankietowe nie potwierdziły w pełni informacji zebranych w trakcie wywiadów i pozyskanych z debat konferencyjnych. Żadna z propozycji rozwiązań systemowych proponowanych w pytaniu 3. ankiety (**załącznik 1**) nie okazała się potrzebą wszystkich lub prawie wszystkich respondentów. Z zebranych w badaniu ankietowym odpowiedzi dyrektorów zarządzających szkołami na Mazowszu wynika (**ryc. 3**), że dla większości z nich pomocnym rozwiązaniem systemowym byłoby umożliwienie im korzystania z infolinii uruchomionej przez KO i uzyskiwanie porad prawnych związanych z obecnością w szkole uczniów ukraińskich (56,5% wskazań) oraz zatrudnianie w szkołach pomocy nauczyciela – osoby posługującej się językiem ukraińskim (54%). Dla dużej grupy dyrektorów – ponad 45,6% – ważne byłoby także zadbanie o dobrostan nauczycieli poprzez dofinansowanie im kursów czy zajęć w obszarze zdrowia fizycznego i psychicznego, np. zajęć relaksacyjnych czy psychoedukacyjnych. Podobnie liczna grupa dyrektorów (42,8%) jako potrzebne wskazała finansowanie dodatkowych godzin przeznaczonych na wsparcie psychologiczno-pedagogiczne uczniów ukraińskich o specjalnych potrzebach edukacyjnych.

Dla co trzeciego dyrektora pomocne byłoby zatrudnienie asystenta międzykulturowego w szkole (34,5% wskazań) oraz dostęp do informacji nt. dyżurów specjalistów, takich jak psycholog i pedagog, np. w poradni psychologiczno-pedagogicznej (31,9%).

Najmniej wskazań, podobnie jak u nauczycieli (patrz rozdział 2.3.), zebrano w punktach dotyczących zapewnienia finansowania dodatkowych zajęć opiekuńczych, artystycznych lub sportowych dla uczniów z Ukrainy (27,3%) oraz dostępu do bazy asystentów międzykulturowych prowadzonej przez KO (26%).

Ryc. 3 • Rozwiązania systemowe mogące pomóc w zarządzaniu placówką przyjmującą uczniów ukraińskich (%) N = 439

LEGENDA a. Możliwość korzystania z infolinii – doradztwa prawnego w KO b. Zatrudnienie asystenta międzykulturowego w szkole c. Dostęp do bazy asystentów międzykulturowych prowadzonej przez KO d. Informacja o dyżurach specjalistów – psychologów i pedagogów, np. w poradni psychologiczno-pedagogicznej e. Dodatkowe godziny na wsparcie psychologiczno-pedagogiczne uczniów ukraińskich o specjalnych potrzebach edukacyjnych (zajęcia indywidualne lub grupowe) f. Dodatkowe godziny na popołudniowe zajęcia opiekuńcze dla uczniów z Ukrainy (np. artystyczne, sportowe) g. Dofinansowanie kursów/zajęć dla nauczycieli w obszarze zdrowia fizycznego i psychicznego (np. zajęcia relaksacyjne, psychoedukacyjne) h. Zatrudnienie pomocy nauczyciela – osoby posługującej się językiem polskim i ukraińskim * Brak odpowiedzi

2.2. Potrzeby nauczycieli w związku z udzielaniem pomocy psychologiczno-pedagogicznej uczniom ukraińskim

Diagnostując potrzeby nauczycieli pracujących z uczniami ukraińskimi w kontekście udzielania im pomocy psychologiczno-pedagogicznej, skoncentrowano się na trzech grupach: tematyce form doskonalenia, formach wsparcia oraz pomocach dydaktycznych.

W badaniach ankietowych zebrano opinie od 3506 nauczycieli różnych specjalności, pracujących w szkołach podstawowych i ponadpodstawowych w poszczególnych powiatach województwa mazowieckiego (**tab. 1a, 1b, 1c**).

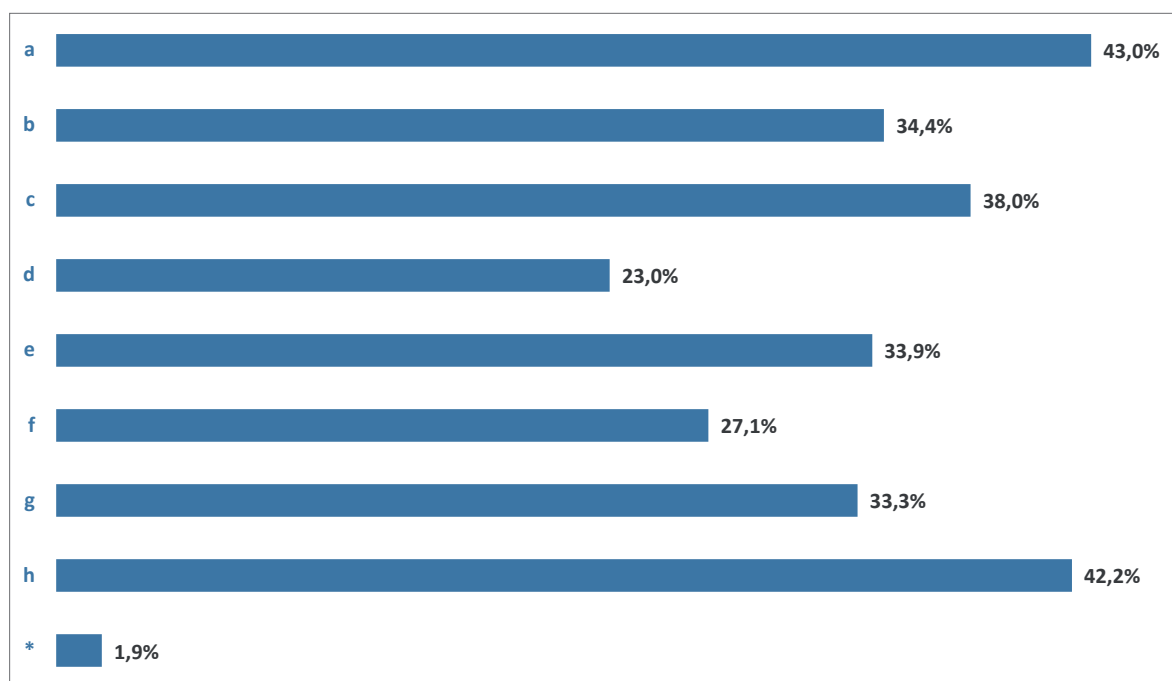
Opis wyników badań ankietowych wzbogacono informacjami pozyskanymi z wywiadów indywidualnych.

Zdaniem osób udzielających wywiadów indywidualnych, nauczyciele udzielający pomocy psychologiczno-pedagogicznej uczniom ukraińskim powinni uczestniczyć w doskonaleniu zawodowym w zakresie: rozwiązywania różnorodnych problemów pojawiających się w związku z traumą wojenną dziecka i jego rodziny oraz sposobów radzenia sobie w tych sytuacjach, pracy z uczniem w stanie traumy wojennej i jej skutków (doświadczenie strachu, opuszczenie domu, rozłąka z najbliższymi, doświadczenie szoku kulturowego, frustracji związanej z byciem nierozumianym), sposobów stabilizowania emocjonalnego ucznia, współpracy z rodzicami. Niektórzy nauczyciele zwracają uwagę,

że dla wielu osób przydatne mogą być szkolenia w zakresie doskonalenia efektywnej komunikacji oraz wielokulturowości i radzenia sobie z różnicami kulturowymi (np. uczniowie ukraińscy są przyzwyczajeni do zachowywania dystansu w relacjach z nauczycielem). W kontekście powszechnie udzielanej pomocy socjalnej i starań tworzenia uchodźcom ukraińskim możliwie dobrych warunków funkcjonowania zwrócono uwagę na potrzebę doskonalenia nauczycieli w zakresie motywowania uczniów ukraińskich do nauki, do samodzielnego działania, szukania rozwiązań i możliwości. Myśl ta uzasadniana była troską o kształtowanie autonomii i chęci radzenia sobie w trudnościach i przeciwdziałania tzw. wyuczonej bezradności.

Badania ankietowe wśród nauczycieli różnych przedmiotów potwierdziły różnorodność potrzeb związanych z tematyką form doskonalenia (**ryc. 4**). Na podstawie wskazań respondentów nie można ustalić tematyki priorytetowej dla wszystkich nauczycieli zatrudnionych na Mazowszu, pracujących z uczniami z Ukrainy. Prawdopodobnie rozbieżne potrzeby respondentów w zakresie doskonalenia zawodowego mogą wynikać z różnych doświadczeń nauczycieli oraz z dynamicznie zmieniającej się sytuacji w szkołach – pojawianiem się i znikaniem uczniów, którzy zmieniają miejsce zamieszkania w Polsce, przemieszczają się do innego kraju lub wracają do Ukrainy.

Ryc. 4 • Tematyka szkoleń pomocna w realizacji zadań związanych z udzielaniem wsparcia psychologiczno-pedagogicznego uczniom ukraińskim (%) N = 3506

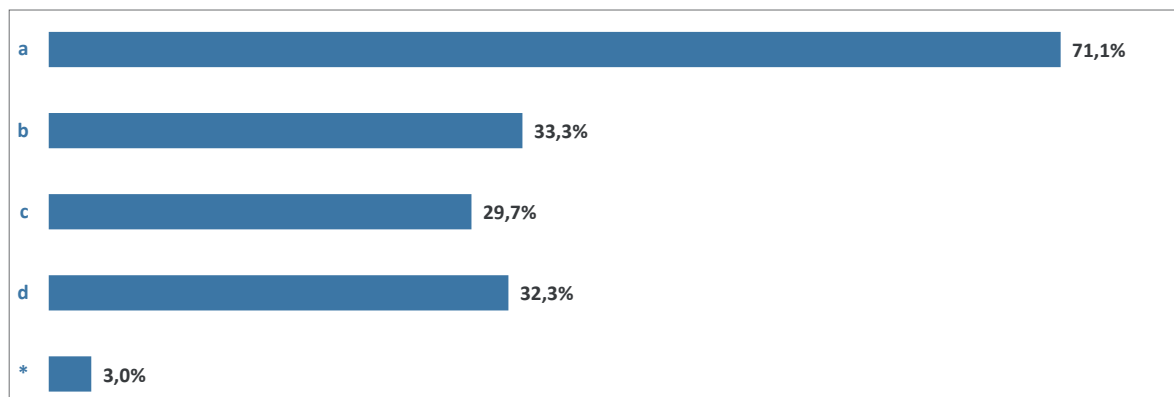

LEGENDA **a.** Jak radzić sobie w trudnych sytuacjach dydaktycznych i wychowawczych? **b.** Komunikacja interpersonalna **c.** Motywowanie ucznia do nauki, aktywności i samodzielności **d.** Podstawy diagnozowania indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych uczniów **e.** Praca z uczniem ukraińskim o specjalnych potrzebach edukacyjnych **f.** Wielokulturowość w szkole **g.** Współpraca z rodzicem ucznia ukraińskiego **h.** Praca z uczniem z doświadczeniem traumy wojennej i migracji * Brak odpowiedzi

W badaniu ankietowym najwięcej nauczycieli wskazało jako potrzebne tematy związane z sytuacją zmiany, trudności czy kryzysu: Jak radzić sobie w trudnych sytuacjach dydaktycznych i wychowawczych? (43%), praca z uczniem z doświadczeniem traumy wojennej i migracji (42,2%) oraz motywowanie ucznia do nauki, aktywności i samodzielności (38%). Tematykę taką jak komunikacja interpersonalna, praca z uczniem ukraińskim o specjalnych potrzebach

edukacyjnych czy współpraca z rodzicem ucznia ukraińskiego wskazało ok. 30% respondentów. Stosunkowo mało osób zaznaczyło jako potrzebne: podstawy diagnozowania indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych uczniów (23,0%, co stanowi ok. 800 nauczycieli), która bezpośrednio wiąże się z pracą z dziećmi o specjalnych potrzebach edukacyjnych, wskazaną jako potrzebną przez większą liczbę respondentów.

Ryc. 5 • Formy wsparcia pomocne w realizacji zadań związanych z udzielaniem pomocy psychologiczno-pedagogicznej uczniom ukraińskim (%) N = 3506

LEGENDA a. Dostęp do przykładów dobrych praktyk w pracy z uczniami cudzoziemskimi b. Współpraca z organizacjami pozarządowymi pracującymi z dziećmi cudzoziemskimi c. Korzystanie z indywidualnych form wsparcia (superwizja, coaching, mentoring) d. Korzystanie z grupowych form wsparcia (superwizja, grupy wsparcia, sieci współpracy i samokształcenia) * Brak odpowiedzi

W czasie badań starano się ustalić, jaki sposób wsparcia byłby użyteczny dla nauczycieli w realizacji zadań związanych z udzielaniem pomocy psychologiczno-pedagogicznej uczniom ukraińskim, poza omówionym powyżej oferowaniem określonej tematyki szkoleń.

Nauczyciele udzielający wywiadów indywidualnych podkreślali, że chcieliby poznać przykłady efektywnych działań, swego rodzaju innowacje, które przyniosły już konkretne i pozytywne rezultaty i są możliwe do wprowadzenia w ich miejscach pracy. Z uwagi na wielość indywidualnych sytuacji szkół przydatne byłyby uniwersalne opisy dobrych praktyk możliwych do wykorzystania w każdej szkole wraz konkretnymi materiałami. Cenne byłyby również rozmowy z osobami, które mogą opowiedzieć o swoich doświadczeniach lub odpowiedzieć na pytania o rozwiązania zastosowane w pracy z uczniami uchodźczymi, szczególnie w pierwszym okresie ich pobytu w Polsce. Takie możliwości, zdaniem respondentów, daje współpraca z organizacjami pozarządowymi, które od wielu lat specjalizują się w organizowaniu pomocy materialnej, zapewnianiu szeroko pojętego bezpieczeń-

stwa, wspieraniu adaptacji uchodźców i mogą posiadać odpowiednie materiały, pomocne we wspieraniu uczniów ukraińskich. Do skutecznego udzielenia pomocy psychologicznej uczniom mającym za sobą trudne doświadczenia wojenne oraz opuszczenia swojego domu i szkoły potrzebne jest efektywne komunikowanie się. Na początkowym etapie adaptacji uczniów, kiedy nie mówią oni w języku polskim, przydatne byłoby wyposażenie nauczycieli oraz specjalistów z poradni psychologiczno-pedagogicznej w zestawy piktogramów ułatwiających komunikację.

Badania ankietowe potwierdziły zidentyfikowaną podczas badań wstępnych (wywiady indywidualne) potrzebę dostępu do przykładów dobrych praktyk w celu inspirowania się doświadczeniami nauczycieli, którzy przeżyli analogiczne sytuacje, i rozwiązaniami, które wówczas zastosowali. Spośród zaproponowanych w ankiecie form wsparcia zdecydowana większość ankietowanych nauczycieli (71,1%) wskazała jako potrzebny dostęp do przykładów dobrych praktyk w pracy z uczniami cudzoziemskimi (**ryc. 5**). Pozostałymi formami wsparcia:

współpracą z organizacjami pozarządowymi mającymi doświadczenie w pracy z dziećmi cudzoziemskimi, korzystaniem z grupowych form wsparcia, takich jak superwizja, grupy wsparcia, sieci współpracy czy też korzystaniem z indywidualnych form wsparcia, takich jak superwizja, coaching czy mentoring, zainteresowanych jest podobnie liczna grupa respondentów – ok. 30% badanych (ryc. 5).

W wykonywaniu zadań związanych z udzielaniem wsparcia psychologiczno-pedagogicznego ukraińskim uczniom przydatne mogą być różnorodne środki o charakterze dydaktycznym, takie jak pomysły na zajęcia integracyjne, scenariusze zajęć wychowawczych przeznaczone oddzielnie dla klas I–III, IV–VI, VII–VIII szkoły ponadpodstawowej. Na pytanie o potrzebne pomoce dydaktyczne najwięcej ankietowanych nauczycieli (54,2%) wskazało pomoce typu scenariusze zajęć wychowawczych dostosowanych do wieku ucznia (ryc. 6), potwierdzając sugestie zebrane w trakcie wywiadów.

Wielu nauczycieli chciałoby dysponować zesta-

wem piktogramów ułatwiających komunikację (49,1%), mieć stały dostęp do bazy materiałów audio i video prezentujących Polskę i Ukrainę (44%) oraz otrzymać wskazówki postępowania w postaci poradników, instrukcji, nagrań video, szczególnie przydatnych w początkowym okresie przyjęcia nowego dziecka ukraińskiego do szkoły (42,6%). Nieco mniej (37,8%) nauczycieli zainteresowanych jest otrzymaniem narzędzi diagnostycznych w języku ukraińskim. Wszystkie propozycje pomocy dydaktycznych, zidentyfikowane w trakcie bezpośrednich rozmów w początkowej fazie badań, znalazły liczną grupę osób zainteresowanych nimi nauczycieli. Nie wyłoniono pomocy dydaktycznej kluczowej, tj. przydatnej wszystkim badanym nauczycielom. Zróżnicowane potrzeby ankietowanych nauczycieli potwierdzają opinie zebrane w wywiadach indywidualnych, z których wynikało, że są one uzależnione od dotychczasowych doświadczeń związanych z przyjmowaniem uczniów ukraińskich lub innych uchodźczych (praca z uczniami uchodźczymi przed niniejszym badaniem, tj. przed wrześniem 2022) oraz trudnej do przewidzenia sytuacji (migracje).

Ryc. 6 • Pomoce dydaktyczne potrzebne w wykonywaniu zadań związanych z udzielaniem wsparcia psychologiczno-pedagogicznego ukraińskim uczniom (%) N = 3506

LEGENDA a. Scenariusze zajęć wychowawczych dostosowanych do wieku ucznia b. ABC działań informacyjnych i organizacyjnych w początkowym okresie pobytu ucznia cudzoziemskiego w szkole (poradniki, instrukcje, nagrania video) c. Narzędzia diagnostyczne w języku ukraińskim d. Zestaw piktogramów ułatwiających komunikację e. Dostęp do bazy materiałów audio i video prezentujących Polskę i Ukrainę * Brak odpowiedzi

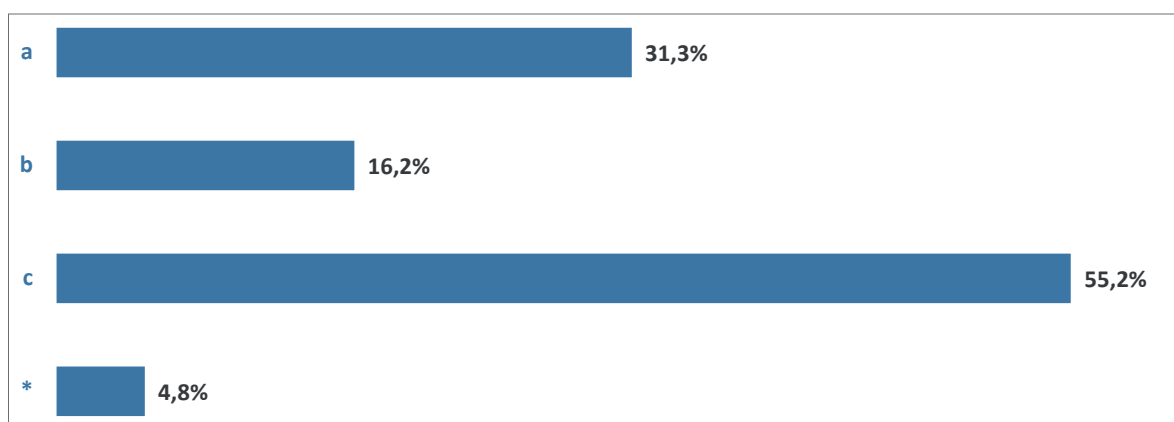
2.3. Potrzeby nauczycieli w związku z prowadzeniem w szkole nauczania języka polskiego jako obcego

Jednym z kluczowych zadań w pracy nauczyciela, mających wpływ na efekty pracy z uczniami ukraińskimi, jest nauczanie ich języka polskiego i pokonanie bariery komunikacyjnej. Z opinii zebranych w trakcie wywiadów indywidualnych i debat konferencyjnych wynika, że trwają dyskusje na temat organizacji nauczania języka polskiego uczniów ukraińskich. Nauczyciele na ogół są zwolennikami powszechnego tworzenia (lub przedłużania ich funkcjonowania) piętnastoosobowych oddziałów przygotowawczych i skupienia się na nauczaniu języka polskiego. Nauczyciele biorący udział w wywiadach indywidualnych jako potrzebne wymienili uzyskanie uprawnień do nauczania języka polskiego jako obcego oraz poznanie metodyki pracy w oddziałach przygotowawczych. Zano-

klas I–III, którzy są w stanie uczyć się równolegle z dziećmi polskimi.

W przedstawianych badaniach ankietowych skoncentrowano się na odrębnym przedmiocie, tj. nauczaniu języka polskiego jako obcego. Z danych zebranych w ramach badań ankietowych wśród nauczycieli wynika, że nauczanie języka polskiego jako obcego (rozumianego jako przedmiot szkolny) dotyczy mniej niż połowy badanej grupy nauczycieli. 55,2% respondentów uczących innych przedmiotów nie uznało doskonalenia zawodowego w zakresie nauczania języka polskiego za potrzebne w ich pracy i zaznaczyło odpowiedź: „Nie dotyczy” (ryc. 7), 31,3% badanej grupy jako potrzebną im formę doskonalenia wskazało kurs doskonalący przygotowujący do nauczania języka polskiego jako obcego. 16,2% respondentów zaznaczyło potrzebę udziału w szkoleniu: praca w oddziale przygotowawczym.

Ryc. 7 • Tematyka szkoleń pomocna w wykonywaniu zadań związanych z nauczaniem języka polskiego uczniów ukraińskich (%) N = 3506

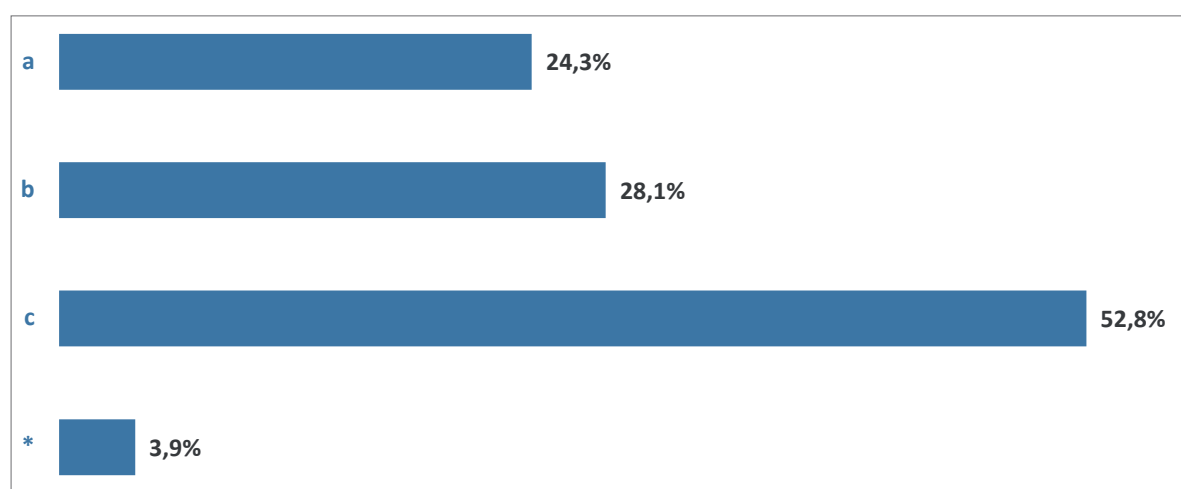

LEGENDA a. Nauczanie języka polskiego jako obcego b. Praca w oddziale przygotowawczym c. Nie dotyczy
* Brak odpowiedzi

Na pytanie o wsparcie pomocne w wykonywaniu zadań związanych z nauczaniem języka polskiego uczniów ukraińskich odpowiedziało 52,4% badanych nauczycieli i byli to nauczyciele języka polskiego (**ryc. 8**). Pozostałe osoby zaznaczyły, że to pytanie ich nie dotyczy (52%) lub nie udzieliły na nie odpowiedzi (3,9%). Ankietowani, którzy merytorycznie odnieśli się do pytania o odpowiednie dla nich

wsparcie, wskazali korzystanie z grupowych form wsparcia, takich jak grupy wsparcia, sieci współpracy i samokształcenia tematycznie związane z nauczaniem języka polskiego jako obcego (28,1%) oraz współpracę z organizacjami pozarządowymi mającymi doświadczenie w nauczaniu języka polskiego cudzoziemców czy uchodźców i czerpanie z ich doświadczeń w tym zakresie (24,3%).

Ryc. 8 • Sposoby wsparcia pomocne w wykonywaniu zadań związanych z nauczaniem języka polskiego uczniów ukraińskich (%) N = 3506

LEGENDA a. Współpraca z organizacjami pozarządowymi z doświadczeniem w nauczaniu języka polskiego obcokrajowców b. Korzystanie z grupowych form wsparcia (grupy wsparcia, sieci współpracy i samokształcenia) c. Nie dotyczy * Brak odpowiedzi

Badania wstępne jako podstawową potrzebę nauczycieli w zakresie nauczania języka polskiego potwierdziły zapewnienie podręczników dla uczniów, w tym wprowadzenie łatwiejszej procedury ich zamawiania i refundacji oraz zapewnienie odpowiednich materiałów dydaktycznych typu zeszyty ćwiczeń i ograniczenie do niezbędnego minimum posługiwania się nieustannie gubionymi materiałami powielanymi (tzw. kserówkami). Ponadto jako potrzebę wskazano dostępność tego typu pomocy (np. wypożyczanie w bibliotece szkolnej), co umożliwiłoby bardziej systematyczną pracę uczniów, także w domu. Dobrym wsparciem nauczania języka polskiego byłyby także różnorodne

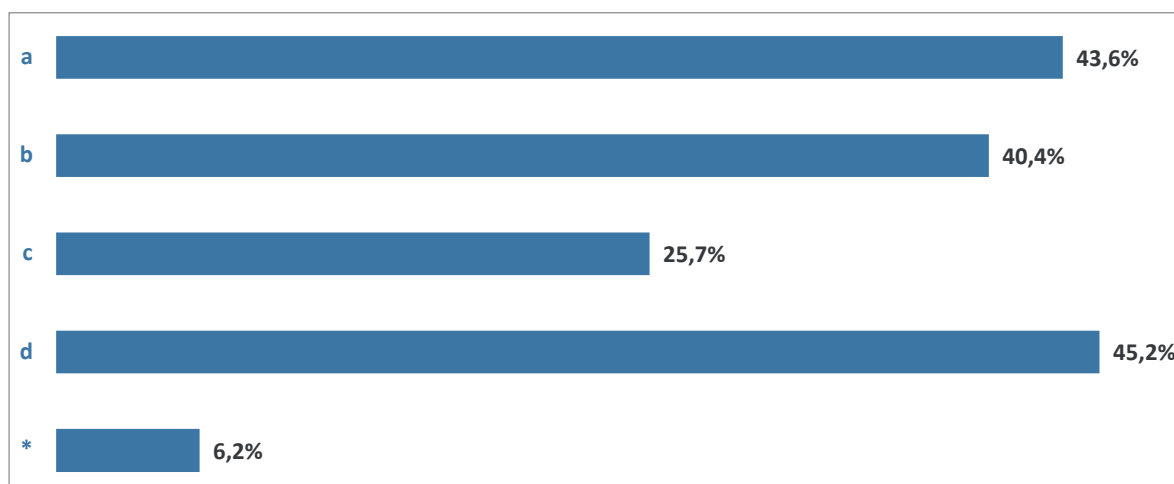
materiały cyfrowe w języku polskim i ukraińskim, zgromadzone na ogólnodostępnej platformie cyfrowej.

Na pytanie o pomoce dydaktyczne mogące ułatwić wykonywanie zadań związanych z nauczaniem języka polskiego uczniów ukraińskich merytorycznie odpowiedziało 48,6% nauczycieli biorących udział w badaniu diagnostycznym. Pozostałe osoby zaznaczyły odpowiedź „nie dotyczy” lub nie udzieliły żadnej odpowiedzi (**ryc. 9**). Nauczyciele prowadzący zajęcia z języka polskiego jako obcego zadeklarowali potrzebę posiadania materiałów dla nauczyciela (43,6%) i ucznia (40,4%) możliwych do pobrania

z sieci zarówno w polskiej, jak i ukraińskiej wersji językowej, takich jak e-podręczniki czy zadania dla ucznia. Według 25,7% respondentów przydatne na omawianych zajęciach byłyby

materiały cyfrowe przedstawiające Polskę i Ukrainę, możliwe do pobrania z bazy materiałów audio i video.

Ryc. 9 • Pomoce dydaktyczne przydatne w wykonywaniu zadań związanych z nauczaniem języka polskiego uczniów ukraińskich (%) N = 3506

LEGENDA a. Materiały do pobrania dla nauczyciela (e-podręczniki, zadania w języku polskim i ukraińskim) b. Materiały do pobrania dla ucznia (podręczniki, karty pracy, aplikacje, nagrania audio i video) c. Dostęp do bazy materiałów audio i video prezentujących Polskę i Ukrainę d. Nie dotyczy * Brak odpowiedzi

2.4. Potrzeby nauczycieli w związku z prowadzeniem nauczania przedmiotowego w klasach, do których uczęszczają uczniowie ukraińscy

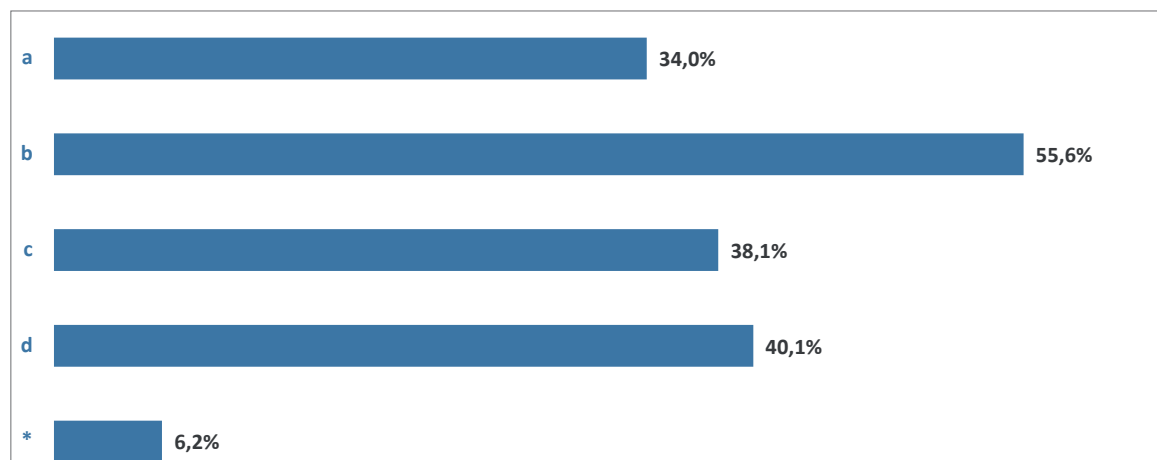
Trzecia grupa pytań ankietowych skierowanych do nauczycieli dotyczyła ich potrzeb związanych z prowadzeniem zajęć z poszczególnych przedmiotów szkolnych (poza nauczaniem języka polskiego jako obcego).

W badaniach wstępnych (wywiady indywidualne, analiza zapisów z debat konferencyjnych) podkreślano, że konieczne jest organizowanie doskonalenia w zakresie poznania podobieństw i różnic ukraińskiego i polskiego systemu edukacji (liczba klas kształcenia podstawowego, system oceniania, treści programowe, organizacja nauczania języków obcych, ocena zachowania, metody pracy, zasady promowania do klasy programowo wyższej).

Pomocne w nauczaniu własnego przedmiotu byłoby ukończenie przynajmniej podstawowego kursu w zakresie nauczania języka polskiego jako obcego, aby ułatwiać uczniom zrozumienie omawianych zagadnień.

Jako niezbędne w pracy z uczniem niemówiącym w języku polskim w stopniu umożliwiającym naukę jest doskonalenie nauczycieli w zakresie dostosowania wymagań programowych i egzaminacyjnych oraz zadań i sposobu oceniania do możliwości ucznia. Warto również wykorzystać łatwość korzystania z technologii przez uczniów i udostępnić szkołom krótkie filmy i aplikacje, ułatwiające realizację podstawy programowej z poszczególnych przedmiotów szkolnych.

Ryc. 10 • Tematyka szkoleń pomocna w nauczaniu przedmiotowym (%) N = 3506

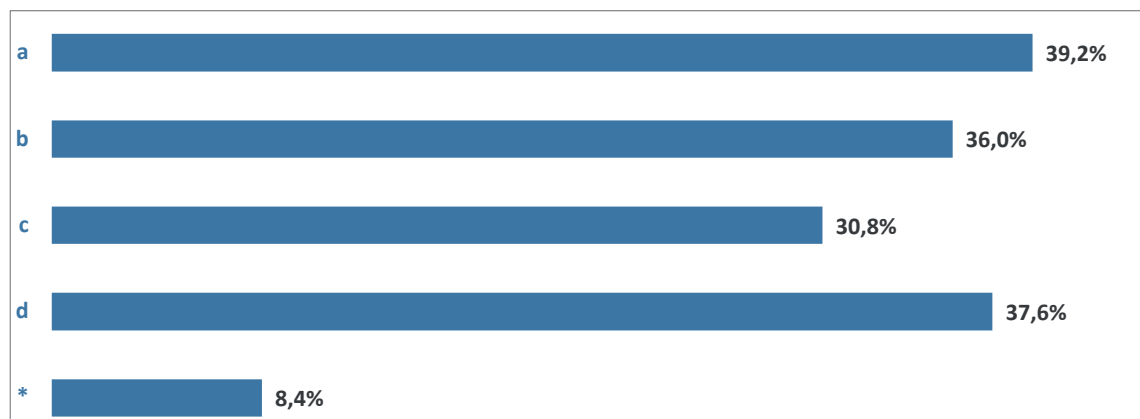

LEGENDA a. Podstawy nauczania języka polskiego jako obcego dla nauczycieli wszystkich przedmiotów b. Dostosowanie wymagań programowych, kryteriów oceniania i zadań w pracy z uczniem niemówiącym w języku polskim c. Podobieństwa i różnice polskiego i ukraińskiego systemu edukacji d. Wykorzystanie TIK w nauczaniu przedmiotowym uczniów ukraińskich * Brak odpowiedzi

Odpowiadając na pytanie 7. ankiety – *Jaka tematyka szkoleń może być pomocna dla Pani/Pana w nauczaniu przedmiotowym?* – nauczyciele uczący klasy, do których uczęszczają także uczniowie z Ukrainy, najliczniej (55,6%) zasygnalizowali potrzebę doskonalenia w zakresie rozwijania umiejętności dostosowania wymagań programowych, kryteriów oceniania i zadań w pracy z uczniem niemówiącym w języku polskim (ryc. 10). W następnej kolejności ankietowani zgłaszają chęć doskonalenia umiejętności w zakresie wykorzystania technologii informacyjno-komunikacyjnych w nauczaniu przedmiotowym (40,1%). Biorąc pod uwagę liczebność badanej grupy (3506 osób), duża

grupa badanych nauczycieli (38,1%) wskazała, jako potrzebne w nauczaniu przedmiotowym, pogłębianie wiedzy na temat podobieństw i różnic polskiego i ukraińskiego systemu edukacji, które pomogą lepiej rozumieć uczniów ukraińskich i ich emocje (np. radość lub smutek) i w szerszym zakresie ich wspomóc. Proponowane szkolenie *Podstawy nauczania języka polskiego jako obcego dla nauczycieli wszystkich przedmiotów* zostało wskazane przez 34% nauczycieli, czyli 1191 nauczycieli pracujących w województwie mazowieckim. Odpowiedzi na to pytanie nie udzieliło 217 ankietowanych, co stanowi 6,19% badanej grupy nauczycieli.

Ryc. 11 • Formy wsparcia pomocne w nauczaniu przedmiotowym (%) N = 3506

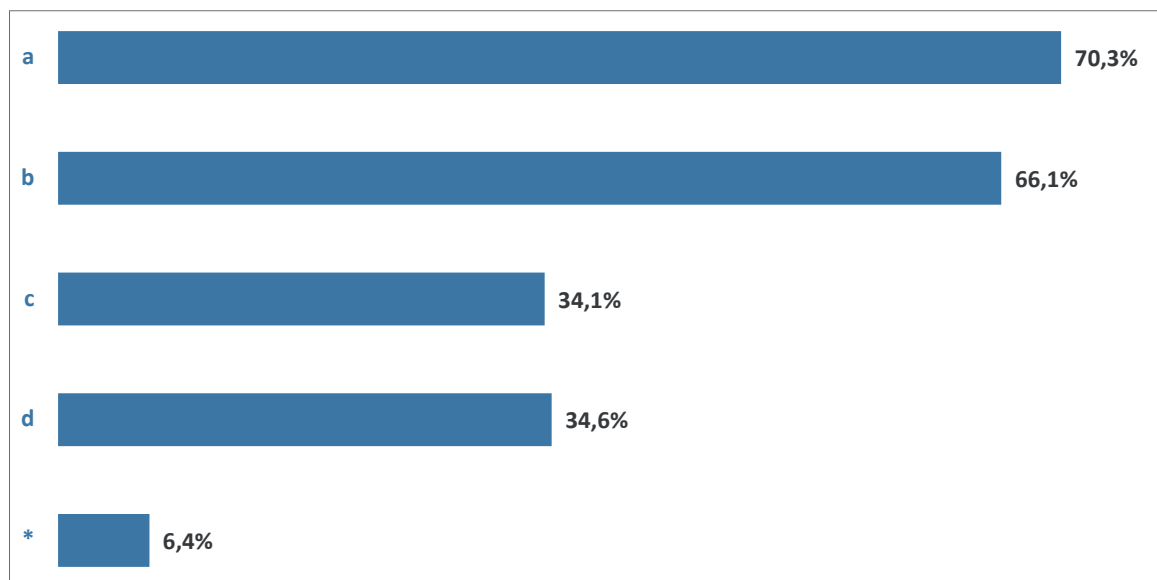

LEGENDA **a.** Kontakt z doradcą metodycznym **b.** Współpraca z organizacjami pozarządowymi z doświadczeniem w edukacji uczniów cudzoziemskich **c.** Korzystanie z indywidualnych form wsparcia (superwizja, coaching, mentoring) **d.** Korzystanie z grupowych form wsparcia (superwizja, grupy wsparcia, sieci współpracy i samokształcenia) * Brak odpowiedzi

Na pytanie: *Jakie formy wsparcia mogą pomóc Pani/Panu w nauczaniu przedmiotowym?* odpowiedziało ok. 92% respondentów (**ryc. 11**). Jako potrzebne formy wsparcia w nauczaniu przedmiotowym 39,2% badanych wskazało kontakt z doradcą metodycznym oraz korzystanie z grupowych form wsparcia, takich jak superwizja, spotkania grup wsparcia i sieci współpracy i samokształcenia (37,62 %). W dalszej kolejności badani nauczyciele zgłaszali potrzebę współpracy z organizacjami pozarządowymi z doświadczeniem w edukacji uczniów cudzoziemskich (36%). Co trzeci pytany nauczyciel jako potrzebne zaznaczył korzystanie z indywidualnych form wsparcia, takich jak superwizja, coaching czy mentoring (30,8%).

W pytaniu o pomoce dydaktyczne potrzebne w nauczaniu przedmiotowym w kontekście obecności uczniów ukraińskich w szkole zdecydowana większość respondentów wskazała jako potrzebną bazę materiałów do pobrania dla nauczyciela w języku polskim i ukraińskim typu: scenariusze zajęć, dostosowane wymagania programowe/egzaminacyjne, kryteria oceniania, zadania sprawdzające (70,3%) oraz bazę materiałów do pobrania dla ucznia w języku polskim i ukraińskim typu e-podręczniki, dostosowane teksty, zadania, aplikacje, samouczki, nagrania video (**ryc. 12**). Co trzeci nauczyciel biorący udział w badaniu jako potrzebne wskazał: bazę materiałów audio i video prezentujących Polskę i Ukrainę oraz posiadanie oprogramowania do tablic interaktywnych, dostosowanego do pracy z uczniami ukraińskimi. 6% respondentów nie udzieliła odpowiedzi na to pytanie.

Ryc. 12 • Pomoce dydaktyczne potrzebne w nauczaniu przedmiotowym (%) N = 3506

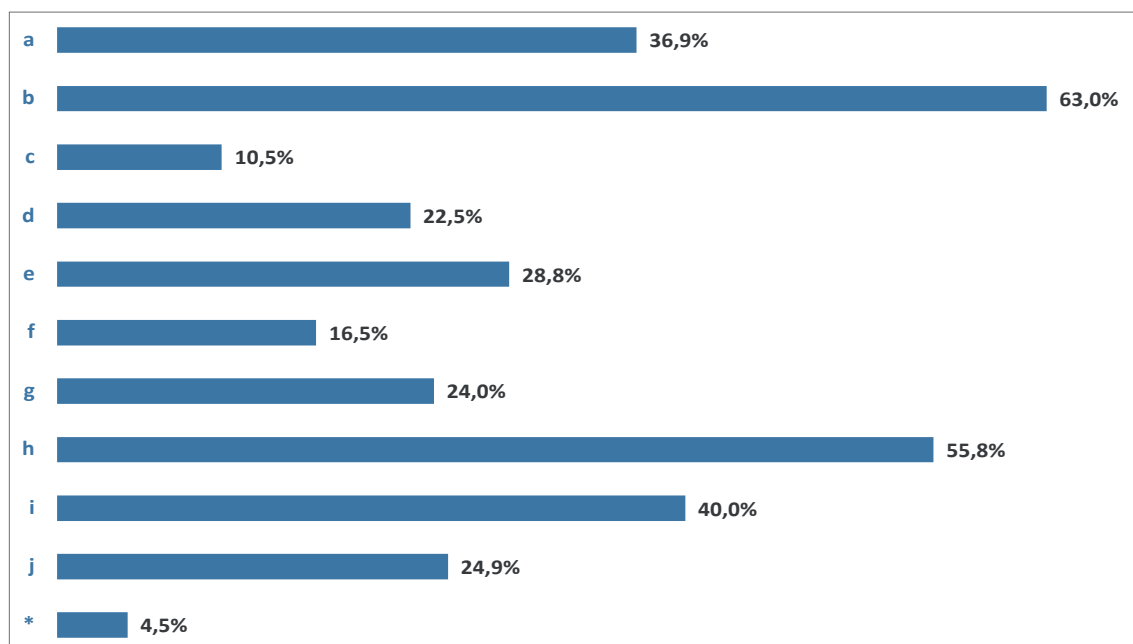

LEGENDA **a.** Baza materiałów do pobrania dla nauczyciela w języku polskim i ukraińskim (scenariusze zajęć, dostosowane wymagania programowe/egzaminacyjne; kryteria oceniania, zadania sprawdzające) **b.** Baza materiałów do pobrania dla ucznia w języku polskim i ukraińskim (e-podręczniki, dostosowane teksty, zadania, aplikacje, samouczki, nagrania video) **c.** Baza materiałów audio i video prezentujących Polskę i Ukrainę **d.** Oprogramowanie do tablic interaktywnych dostosowane do pracy z uczniami ukraińskimi * Brak odpowiedzi

Uczestnicy wywiadów indywidualnych przeprowadzających badania ankietowe zwrócili uwagę na potrzebę wprowadzenia rozwiązań systemowych, takich jak zatrudnianie w każdej szkole przyjmującej uczniów ukraińskich pomocy nauczyciela i/lub asystenta międzykulturowego, finansowanie nauki języka polskiego dla ukraińskich uczniów i ich rodziców, finansowanie wsparcia uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych, finansowanie zajęć opiekuńczych o profilu artystycznym lub sportowym oraz finansowanie wsparcia psychologicznego dla nauczycieli bardzo obciążonych dodatkowymi zadaniami i zajęciami dla uczniów.

Przeprowadzone badania ankietowe potwierdziły istnienie ww. potrzeb. Wszystkie proponowane rozwiązania zostały potwierdzone przez respondentów, choć żadne z nich nie jest potrzebne wszystkim nauczycielom. Z zebranych w badaniu ankietowym odpowiedzi nauczycieli pracujących w mazowieckich szkołach wynika (**ryc. 13**), że rozwiązaniem systemowym pomocnym największej grupie nauczycieli byłoby zatrudnianie pomocy nauczyciela – osób posługujących się językiem ukraińskim i polskim (63% wskazań). Z odpowiedzi badanych nauczycieli nauczających różnych przedmiotów wynika, że ułatwieniem dla nich byłoby organizowanie kursów języka polskiego dla uczniów i rodziców z Ukrainy (odpowiednio 55,8% i 40% wskazań).

Ryc. 13 • Rozwiązania systemowe pomocne w wykonywaniu zadań wynikających z obecności w szkole uczniów ukraińskich (%) N = 3506

LEGENDA a. Zatrudnienie asystenta międzykulturowego w szkole b. Zatrudnienie pomocy nauczyciela – osoby posługującej się językiem ukraińskim i polskim c. Dostęp do bazy asystentów międzykulturowych prowadzonej przez KO d. Dyżury specjalistów – psychologów i pedagogów, np. w poradni psychologiczno-pedagogicznej e. Dodatkowe godziny na wsparcie psychologiczno-pedagogiczne uczniów ukraińskich o specjalnych potrzebach edukacyjnych (zajęcia indywidualne lub grupowe) f. Dodatkowe godziny na popołudniowe zajęcia opiekuńcze dla uczniów z Ukrainy (np. artystyczne, sportowe) g. Dofinansowanie kursów lub zajęć dla nauczycieli w obszarze zdrowia fizycznego i psychicznego (np. zajęcia relaksacyjne, psychoedukacyjne) h. Kurs języka polskiego dla uczniów ukraińskich i. Kurs języka polskiego dla rodziców uczniów ukraińskich j. Ułatwiony dostęp do podręczników dla uczniów ukraińskich przyjętych do oddziałów przygotowawczych * Brak odpowiedzi

Wielu nauczycieli potrzebuje wsparcia specjalistów. Z badań wynika, że dobrym rozwiązaniem byłoby zatrudnienie asystenta międzykulturowego (36,9% wskazań), organizowanie dyżurów specjalistów – psychologów i pedagogów, np. w poradni psychologiczno-pedagogicznej (22,5% wskazań) oraz zapewnianie finansowania dodatkowych godzin wsparcia psychologiczno-opiekuńczego dla uczniów ukraińskich o specjalnych potrzebach edukacyjnych (28,8% wskazań).

Dla blisko ¼ respondentów ważny jest ułatwiony dostęp do podręczników wykorzystywanych w klasach przygotowawczych, do których uczęszczają uczniowie ukraińscy (24,9%) oraz zadbanie o zdrowie psychiczne i fizyczne

nauczycieli i przeciwdziałanie wypaleniu zawodowemu poprzez dofinansowanie kursów lub zajęć dla nauczycieli w tym obszarze (24%).

Najmniej wskazań zebrano w punktach dotyczących zapewnienia finansowania dodatkowych godzin na artystyczne lub sportowe zajęcia opiekuńcze dla uczniów z Ukrainy (16,5%) oraz dostępu do bazy asystentów międzykulturowych prowadzonej przez KO (10,5%).

Wnioski

Potrzeby dyrektorów zarządzających szkołami, do których uczęszczają uczniowie ukraińscy:

1. Dyrektorzy szkół wskazali formy doskonalenia, które pomogą w realizacji zadań związanych z obecnością w szkole uczniów ukraińskich. Najwięcej potrzeb zgłoszono w obszarach: współpraca z rodzicami uczniów ukraińskich, adaptacja i integracja uczniów ukraińskich, zarządzanie szkołą, do której uczęszczają uczniowie ukraińscy. W mniejszym stopniu dyrektorzy deklarują potrzeby w zakresie doskonalenia związane z kompetencjami liderскими dyrektora szkoły, budowaniem zespołów zadaniowych czy komunikacją interpersonalną.
2. Dyrektorzy ukierunkowani są przede wszystkim na myślenie operacyjne i radzenie sobie z bieżącymi trudnościami, w mniejszym stopniu zainteresowani są rozwijaniem myślenia strategicznego i systematycznym rozwijaniem kompetencji oraz budowaniem kultury organizacyjnej szkoły gotowej na niespodziewane sytuacje.
3. Za najważniejsze formy wsparcia dyrektorzy uznają dostęp do przykładów dobrych praktyk w zarządzaniu szkołą przyjmującą uczniów ukraińskich, możliwość skorzystania z porad dyrektorów doświadczonych w kierowaniu szkołą przyjmującą uczniów cudzoziemskich, możliwość zamówienia szkolenia rady pedagogicznej oraz kontakt nauczycieli z doradcą metodycznym w zakresie nauczanego przedmiotu.
4. Rozwiązaniem systemowym pomocnym dyrektorom w zarządzaniu szkołą przyjmującą uczniów ukraińskich byłaby możliwość korzystania z infolinii – doradztwa prawnego w Kuratorium Oświaty w Warszawie. Wskazane byłoby także zatrudnienie osób wykwalifikowanych do pracy z obcokrajowcami – pomocy nauczyciela posługującej się językiem ukraińskim i polskim.

Potrzeby nauczycieli w związku z udzielaniem pomocy psychologiczno-pedagogicznej uczniom ukraińskim:

1. Wszystkie proponowane tematy form doskonalenia w obszarze udzielania wsparcia psychologiczno-pedagogicznego uczniom ukraińskim potrzebne są nauczycielom, ale najczęściej osób zainteresowanych jest doskonaleniem w zakresie radzenia sobie w trudnych sytuacjach dydaktycznych i wychowawczych, jak również pracy z uczniem z doświadczeniem traumy wojennej oraz migracji.

2. W obszarze udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej nauczyciele potrzebują dostępu do przykładów dobrych praktyk w pracy z uczniami cudzoziemskimi, rozwiązań uniwersalnych przydatnych wielu placówkom oświatowym.
3. Do pomocy dydaktycznych, które mogą ułatwić udzielanie pomocy psychologiczno-pedagogicznej uczniom ukraińskim, zaliczono przede wszystkim: scenariusze zajęć wychowawczych dostosowane do wieku ucznia, bazę materiałów audio i video prezentujących Polskę i Ukrainę, ABC działań informacyjnych i organizacyjnych (poradniki, instrukcje, nagrania video, narzędzia w języku ukraińskim).

Potrzeby nauczycieli w związku z prowadzeniem w szkole nauczania języka polskiego jako obcego:

1. Wielu nauczycieli zainteresowanych jest kursem nauczania języka polskiego jako obcego – albo jako przygotowanie do nauczania takiego przedmiotu, albo jako ułatwienie w prowadzeniu zajęć własnego przedmiotu.
2. Sposoby wsparcia pomocne w wykonywaniu zadań związanych z nauczaniem języka polskiego uczniów ukraińskich to: korzystanie z grupowych form wsparcia, między innymi udział w sieciach współpracy i samokształcenia oraz współpraca z organizacjami pozarządowymi mającymi doświadczenie w nauczaniu języka polskiego cudzoziemców i uchodźców.
3. Nauczyciele uczący języka polskiego jako obcego potrzebują odpowiednich pomocy dydaktycznych, takich jak materiały do pobrania dla ucznia i nauczyciela, np.: podręczniki, karty pracy, aplikacje, nagrania audio i video.
4. Nauczyciele poszczególnych przedmiotów raczej nie uświadamiają sobie, że nauczanie języka polskiego odbywa się na zajęciach wszystkich przedmiotów, nie tylko na przedmiocie język polski lub język polski jako obcy.

Potrzeby nauczycieli w związku z prowadzeniem nauczania przedmiotowego w klasach, do których uczęszczają uczniowie ukraińscy:

1. Priorytetową potrzebą nauczycieli uczących dzieci i młodzież z Ukrainy jest rozwijanie umiejętności związanych z dostosowaniem wymagań programowych, kryteriów oceniania i zadań w pracy z uczniem nie mówiącym w języku polskim.
2. Nauczyciele różnych przedmiotów zainteresowani są doskonaleniem w zakresie wykorzystania w nauczaniu swoich przedmiotów technologii informacyjno-komunikacyjnych, mogących usprawnić przebieg procesu dydaktycznego.
3. Za przydatne uznawane są informacje na temat podobieństw i różnic polskiego i ukraińskiego systemu edukacji, które pomogą lepiej rozumieć uczniów ukraińskich i w szerszym zakresie ich wspomóc.

4. Formą wsparcia bardzo potrzebną nauczycielom różnych przedmiotów jest kontakt z doradcą metodycznym.
5. Niektórzy nauczyciele sygnalizują potrzebę korzystania z grupowych form wsparcia i wzajemnego uczenia się, np. grup wsparcia lub pracy w sieci współpracy.
6. Niektórzy nauczyciele uważają, że pomocne dla nich byłoby skorzystanie z doświadczeń organizacji pozarządowych mających doświadczenie we wspieraniu i edukacji uczniów cudzoziemskich.
7. Wśród pomocy dydaktycznych potrzebnych w nauczaniu przedmiotowym w kontekście obecności uczniów ukraińskich w szkole znalazły się: baza materiałów do pobrania dla nauczyciela w języku polskim i ukraińskim typu scenariusze zajęć, dostosowane wymagania programowe i egzaminacyjne, kryteria oceniania, zadania sprawdzające oraz baza materiałów do pobrania dla ucznia w języku polskim i ukraińskim typu e-podręczniki, dostosowane teksty, zadania, aplikacje, samouczki, nagrania video.
8. Jako potrzebne rozwiązania systemowe nauczyciele wskazali: zatrudnienie pomocy nauczyciela i asystenta międzykulturowego, zapewnienie uczniom ukraińskim i ich rodzicom kursu języka polskiego oraz dofinansowanie wsparcia psychologicznego dla nauczycieli i uczniów.

Rekomendacje

W celu zaspokojenia zidentyfikowanych potrzeb dyrektorów szkół proponuje się:

1. W ramach realizacji oferty placówek doskonalenia nauczycieli, w obszarze zarządzania oświatą, promować tematykę rozwijania kompetencji liderskich oraz strategicznego myślenia w reagowaniu na trudne sytuacje.
2. Do oferty placówek doskonalenia nauczycieli, w obszarze zarządzania, włączyć (lub zaktualizować obecną ofertę) oczekiwaną przez dyrektorów tematykę form doskonalenia, tj. zarządzanie szkołą, do której uczęszczają uczniowie cudzoziemscy, ze szczególnym uwzględnieniem uczniów ukraińskich.
3. Opracować cyfrowy bank dobrych praktyk dla oświatowej kadry kierowniczej (np. jako podstronę KO czy ORE), zawierający informacje i wskazówki zebrane od dyrektorów mających doświadczenie w zakresie zarządzania szkołami i radzeniu sobie z trudnościami wynikającymi z obecności w szkole uczniów ukraińskich (i innych uczniów cudzoziemskich). Zgromadzone „dobre praktyki” należy udostępnić dyrektorom wszystkich szkół na Mazowszu.
4. Zaakcentować w programach oraz harmonogramach sieci współpracy i samokształcenia dla dyrektorów zagadnienia związane z funkcjonowaniem szkół przyjmujących uczniów ukraińskich i innych uczniów cudzoziemskich, w tym rozwiązania prawne i organizacyjne związane z nauczaniem języka polskiego jako obcego, rozwiązywaniem problemów adaptacyjnych uczniów cudzoziemskich w warunkach polskich i korzystaniem przez nich z nauczania przedmiotowego. Upowszechniać informacje na ten temat, w tym opinie ekspertów, i zachęcać dyrektorów do korzystania ze wsparcia dyrektorów doświadczonych w zarządzaniu szkołą, w której obecni są uczniowie cudzoziemscy, uczniowie z doświadczeniem migracji, uchodźstwa i traumy wojennej.
5. Poprzez adekwatną ofertę szkoleniową zapewnić dyrektorom szkół możliwość zamówienia szkolenia rady pedagogicznej w obszarze pracy z uczniami ukraińskimi i innymi uczniami cudzoziemskimi oraz kontakt nauczycieli z doradcą metodycznym w zakresie sposobów indywidualizacji pracy w zakresie nauczanego przedmiotu.

6. Informować szkoły o dostępnych nowych pomocach dydaktycznych oraz ułatwić dostęp do korzystania z już istniejących, wspierających pracę z uczniem cudzoziemskim, w tym uczniem ukraińskim w zakresie wsparcia psychologiczno-pedagogicznego, nauczania języka polskiego i nauczania przedmiotowego.
7. Zaproponować systemowe ułatwienia w zatrudnianiu pomocy nauczyciela – osoby mówiącej w języku polskim i ukraińskim lub ułatwić kontakt ze specjalistami – pedagogami, psychologami i asystentami międzykulturowymi posługującymi się językiem polskim i ukraińskim.
8. Umożliwić dyrektorom szkół przyjmującym uczniów ukraińskich korzystanie z poradnictwa prawnego Kuratorium Oświaty, np. w postaci sprawnie działającej infolinii, a w okresie jej organizacji zaproponować dyżury prawnika specjalizującego się w zagadnieniach dotyczących sytuacji prawnej szkół, do których przyjęto uczniów ukraińskich.

W celu zaspokojenia zidentyfikowanych potrzeb nauczycieli szkół proponuje się:

1. Przygotować i upowszechniać bank dobrych praktyk w zakresie pracy z uczniami ukraińskimi i innymi uczniami cudzoziemskimi, tj. w postaci cyfrowej zebrać informacje i wskazówki od nauczycieli mających doświadczenie w zakresie udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej, nauczania języka polskiego oraz pracy na zajęciach różnych przedmiotów z klasami, do których uczęszczają uczniowie ukraińscy; bank udostępnić wszystkim szkołom na Mazowszu.
2. Zmodyfikować ofertę szkoleniową w zakresie pomocy psychologiczno-pedagogicznej pod kątem pracy z uczniami ukraińskimi, wprowadzając brakujące formy doskonalenia lub wzbogacając programy form istniejących o inne zagadnienia zadeklarowane jako przydatne nauczycielom.
3. Dla nauczycieli języka polskiego organizować (np. dwa razy w roku szkolnym) kolejne edycje kursu doskonalącego w zakresie nauczania języka polskiego jako obcego.
4. Popularyzować założenie, że każdy nauczyciel jest nauczycielem języka polskiego.
5. Uwzględnić w ofercie placówki doskonalenia nauczycieli szkolenia dla nauczycieli różnych przedmiotów z zakresu dostosowania wymagań programowych, kryteriów oceniania i zadań do pracy z uczniem niemówiącym w języku polskim w stopniu umożliwiającym efektywną edukację.
6. Kontynuować prowadzenie, a w razie ich braku organizować sieci współpracy i samokształcenia dla nauczycieli pod kątem nauczania języka polskiego uczniów ukraińskich oraz rozwiązywania problemów związanych z adaptacją tych uczniów i korzystaniem z nauczania przedmiotowego. Upowszechniać informację na ten temat, w tym opinie ekspertów. Zachęcać nauczycieli do korzystania ze wsparcia nauczycieli doświadczonych w pracy z uczniami cudzoziemskimi i uchodźczymi.

7. Sukcesywnie pracować nad przygotowaniem i udostępnianiem szkołom potrzebnych cyfrowych pomocy dydaktycznych dla uczniów i nauczycieli w języku polskim i ukraińskim, takich jak e-podręczniki, samouczki, karty pracy, aplikacje, nagrania audio i video.
8. Upowszechniać na stronie placówek doskonalenia nauczycieli plan działań umożliwiający nauczycielom stały kontakt z doradcą metodycznym, np. harmonogram dyżurów, planowanych działań jednorazowych i cyklicznych, w tym cykliczne spotkania dla nauczycieli poszczególnych przedmiotów.
9. Zorganizować szkolenie dla doradców metodycznych w zakresie pracy z uczniem cudzoziemskim oraz podstaw wielokulturowości.
10. Ułatwić nauczycielom korzystanie z doświadczeń organizacji pozarządowych mających doświadczenie we wspieraniu i edukowaniu uczniów cudzoziemskich, szczególnie ukraińskich.

ZAŁĄCZNIK 1

Kwestionariusz ankiety dla dyrektorów szkół

Szanowna Pani, Szanowny Panie,
mazowieckie placówki doskonalenia nauczycieli (MSCDN, OELiZK) prowadzą w imieniu Mazowieckiego Kuratora Oświaty diagnozę potrzeb dyrektorów szkół w związku z obecnością w szkołach uczniów ukraińskich. W trakcie badań ankietowych chcemy zebrać informacje na temat potrzeb rozwojowych dyrektorów w zakresie: wzmacniania kompetencji liderskich kadry kierowniczej, organizowania wsparcia psychologiczno-pedagogicznego dla uczniów z Ukrainy, organizowania nauczania języka polskiego jako obcego oraz nauczania przedmiotowego. Zebrane informacje zostaną wykorzystane w projektowaniu działań wspierających szkoły pracujące z uczniami ukraińskimi.

Prosimy o wypełnienie ankiety do 18 września 2022 roku.

1. Jaka tematyka form doskonalenia (konferencji, seminariów, kursów doskonalących) może pomóc Pani/Panu w realizacji zadań związanych z obecnością w szkole uczniów ukraińskich? Proszę wskazać wszystkie zagadnienia zgodne z Pani/Pana potrzebami.
 - a. Zarządzanie szkołą, do której uczęszczają uczniowie ukraińscy.
 - b. Kompetencje liderskie dyrektora szkoły.
 - c. Budowanie zespołów zadaniowych.
 - d. Komunikacja interpersonalna.
 - e. Motywowanie pracowników.
 - f. Uczeń z doświadczeniem traumy wojennej w szkole.
 - g. Adaptacja i integracja uczniów ukraińskich w polskiej szkole.
 - h. Wielokulturowość w szkole i rekomendowane sposoby pracy.
 - i. Współpraca z rodzicami uczniów cudzoziemskich.
 - j. Podstawy nauczania języka polskiego jako obcego.
 - k. Podobieństwa i różnice polskiego i ukraińskiego systemu edukacji.
2. Jakie formy wsparcia mogą ułatwić Pani/Panu zarządzanie placówką przyjmującą uczniów ukraińskich? Proszę wskazać wszystkie zagadnienia zgodne z Pani/Pana potrzebami.
 - a. Dostęp do bazy materiałów audio i video prezentujących Polskę i Ukrainę.
 - b. Dostęp do przykładów dobrych praktyk w zarządzaniu szkołą przyjmującą uczniów ukraińskich.
 - c. Kontakt z doradcą metodycznym/mentorem w ww. zakresie.
 - d. Korzystanie z coachingu indywidualnego.
 - e. Możliwość zamówienia szkolenia rady pedagogicznej.
 - f. Udział w sieci współpracy i doskonalenia dla dyrektorów szkół.
 - g. Współpraca z organizacjami pozarządowymi mającymi doświadczenie w edukacji uczniów cudzoziemskich.

3. Jakie rozwiązania systemowe mogą pomóc Pani/Panu w zarządzaniu placówką przyjmującą uczniów ukraińskich? Proszę wskazać wszystkie zagadnienia zgodne z Pani/Pana potrzebami.

- a. Możliwość korzystania z infolinii – doradztwa prawnego w KO.
- b. Zatrudnienie asystenta międzykulturowego w szkole.
- c. Dostęp do bazy asystentów międzykulturowych prowadzonej przez KO.
- d. Informacja o dyżurach specjalistów – psychologów i pedagogów, np. w poradni psychologiczno-pedagogicznej.
- e. Dodatkowe godziny na wsparcie psychologiczno-pedagogiczne uczniów ukraińskich o specjalnych potrzebach edukacyjnych (zajęcia indywidualne lub grupowe).
- f. Dodatkowe godziny na popołudniowe zajęcia opiekuńcze dla uczniów z Ukrainy (np. artystyczne, sportowe).
- g. Dofinansowanie kursów/zajęć dla nauczycieli w obszarze zdrowia fizycznego i psychicznego (np. zajęcia relaksacyjne, psychoedukacyjne).
- h. Zatrudnienie pomocy nauczyciela – osoby posługującej się językiem polskim i ukraińskim.

Metryczka

Uwaga! W każdym punkcie proszę wskazać jedną odpowiedź.

1. Typ szkoły (w przypadku kilku miejsc zatrudnienia, proszę zaznaczyć jedno, główne miejsce pracy):

- szkoła podstawowa
- szkoła ponadpodstawowa typu liceum
- szkoła ponadpodstawowa typu zawodowego (technikum, branżowa)
- Zespół szkół:
 - przedszkole, szkoła podstawowa
 - przedszkole, szkoła podstawowa, liceum
 - szkoła podstawowa, liceum
 - liceum, technikum

2. Lokalizacja szkoły (j.w. dotyczy głównego miejsca zatrudnienia):

- powiat...
- gmina...

ZAŁĄCZNIK 2

Kwestionariusz ankiety dla nauczycieli

Szanowna Pani, Szanowny Panie,

mazowieckie placówki doskonalenia nauczycieli (MSCDN i OELiZK) prowadzą w imieniu Mazowieckiego Kuratora Oświaty diagnozę potrzeb w zakresie doskonalenia zawodowego nauczycieli w związku z obecnością w szkołach uczniów ukraińskich. W trakcie badań ankietowych chcemy zebrać informacje na temat potrzeb rozwojowych nauczycieli w obrębie trzech obszarów: 1. wsparcia psychologiczno-pedagogicznego udzielanego uczniom z Ukrainy, 2. nauczania uczenia języka polskiego jako obcego, 3. nauczania różnych przedmiotów i pokonywania wynikających z tego trudności. Zebrane informacje zostaną wykorzystane w projektowaniu działań wspierających szkoły pracujące z uczniami ukraińskimi.

Prosimy o wskazanie właściwej odpowiedzi w odniesieniu do jednego, głównego miejsca pracy i przedmiotu wiodącego/rodzaju prowadzonych zajęć.

Prosimy o wypełnienie ankiety do 18 września 2022 roku.

I. WSPIERANIE PSYCHOLOGICZNO-PEDAGOGICZNE UCZNIÓW Z UKRAINY

1. Jaka tematyka szkoleń może pomóc Pani/Panu w realizacji zadań związanych z udzielaniem wsparcia psychologiczno-pedagogicznego uczniom ukraińskim?

Proszę wskazać wszystkie zagadnienia zgodne z Pani/Pana potrzebami.

- a. Jak radzić sobie w trudnych sytuacjach dydaktycznych i wychowawczych?
- b. Komunikacja interpersonalna.
- c. Motywowanie ucznia do nauki, aktywności i samodzielności.
- d. Podstawy diagnozowania indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych uczniów.
- e. Praca z uczniem ukraińskim o specjalnych potrzebach edukacyjnych.
- f. Wielokulturowość w szkole.
- g. Współpraca z rodzicem ucznia ukraińskiego.
- h. Praca z uczniem z doświadczeniem traumy wojennej i migracji.

2. Jakie formy wsparcia mogą pomóc Pani/Panu w wykonywaniu zadań związanych z udzielaniem pomocy psychologiczno-pedagogicznej ukraińskim uczniom?

Proszę wskazać wszystkie sposoby zgodnie z Pani/Pana potrzebami.

- a. Dostęp do przykładów dobrych praktyk w pracy z uczniami cudzoziemskimi.
- b. Współpraca z organizacjami pozarządowymi pracującymi z dziećmi cudzoziemskimi.
- c. Korzystanie z indywidualnych form wsparcia (superwizja, coaching, mentoring)
- d. Korzystanie z grupowych form wsparcia (superwizja, grupy wsparcia, sieci współpracy i samokształcenia).

3. Jakie pomoce dydaktyczne mogą pomóc Pani/Panu w wykonywaniu zadań związanych z udzielaniem wsparcia psychologiczno-pedagogicznego ukraińskim uczniom?

Proszę wskazać wszystkie pomoce zgodnie z Pani/Pana potrzebami.

- a. Scenariusze zajęć wychowawczych dostosowanych do wieku ucznia.
- b. ABC działań informacyjnych i organizacyjnych w początkowym okresie pobytu ucznia cudzoziemskiego w szkole (poradniki, instrukcje, nagrania video).
- c. Narzędzia diagnostyczne w języku ukraińskim.
- d. Zestaw piktogramów ułatwiających komunikację.
- e. Dostęp do bazy materiałów audio i video prezentujących Polskę i Ukrainę.

II. NAUCZANIE JĘZYKA POLSKIEGO

4. Jaka tematyka szkoleń może być pomocna w wykonywaniu przez Panią/Pana zadań związanych z nauczaniem języka polskiego uczniów ukraińskich?

Proszę wskazać wszystkie zagadnienia zgodne z Pani/Pana potrzebami.

- a. Nauczanie języka polskiego jako obcego – kurs nadający uprawnienia.
- b. Praca w oddziale przygotowawczym.
- c. Nie dotyczy.

5. Jakie sposoby wsparcia mogą pomóc Pani/Panu w wykonywaniu zadań związanych z nauczaniem języka polskiego uczniów ukraińskich? Proszę wskazać wszystkie sposoby zgodne z Pani/Pana potrzebami.

- a. Współpraca z organizacjami pozarządowymi z doświadczeniem w nauczaniu języka polskiego obcokrajowców.
- b. Korzystanie z grupowych form wsparcia (grupy wsparcia, sieci współpracy i samokształcenia).
- c. Nie dotyczy.

6. Jakie pomoce dydaktyczne mogą pomóc Pani/Panu w wykonywaniu zadań związanych z nauczaniem języka polskiego uczniów ukraińskich? Proszę wskazać wszystkie propozycje zgodne z Pani/Pana potrzebami.

- a. Materiały do pobrania dla nauczyciela (e-podręczniki, zadania w języku polskim i ukraińskim).
- b. Materiały do pobrania dla ucznia (podręczniki, karty pracy, aplikacje, nagrania audio i video).
- c. Dostęp do bazy materiałów audio i video prezentujących Polskę i Ukrainę.
- d. Nie dotyczy.

III. NAUCZANIE PRZEDMIOTOWE I POKONYWANIE WYNIKAJĄCYCH Z TEGO TRUDNOŚCI

7. Jaka tematyka szkoleń może być pomocna dla Pani/Pana w nauczaniu przedmiotowym? Proszę wskazać wszystkie tematy zgodnie z Pani/Pana potrzebami.

- a. Podstawy nauczania języka polskiego jako obcego dla nauczycieli wszystkich przedmiotów.
- b. Dostosowanie wymagań programowych, kryteriów oceniania i zadań w pracy z uczniem niemówiącym w języku polskim.
- c. Podobieństwa i różnice polskiego i ukraińskiego systemu edukacji.
- d. Wykorzystanie technologii informacyjno-komunikacyjnej w nauczaniu przedmiotowym uczniów ukraińskich.

8. Jakie formy wsparcia mogą pomóc Pani/Panu w nauczaniu przedmiotowym?

Proszę wskazać wszystkie działania zgodnie z Pani/Pana potrzebami.

- a. Kontakt z doradcą metodycznym.
- b. Współpraca z organizacjami pozarządowymi z doświadczeniem w edukacji uczniów cudzoziemskich.
- c. Korzystanie z indywidualnych form wsparcia (superwizja, coaching, mentoring).
- d. Korzystanie z grupowych form wsparcia (superwizja, grupy wsparcia, sieci współpracy i samokształcenia).

9. Jakie pomoce dydaktyczne mogą pomóc Pani/Panu w nauczaniu przedmiotowym w kontekście obecności uczniów ukraińskich w szkole? Proszę wskazać wszystkie propozycje zgodnie z Pani/Pana potrzebami.

- a. Baza materiałów do pobrania dla nauczyciela w języku polskim i ukraińskim (scenariusze zajęć, dostosowane wymagania programowe/egzaminacyjne, kryteria oceniania, zadania sprawdzające).
- b. Baza materiałów do pobrania dla ucznia w języku polskim i ukraińskim (e-podręczniki, dostosowane teksty, zadania, aplikacje, samouczki, nagrania video).
- c. Baza materiałów audio i video prezentujących Polskę i Ukrainę.
- d. Oprogramowanie do tablic interaktywnych dostosowane do pracy z uczniami ukraińskimi.

10. Jakie rozwiązania systemowe mogą pomóc Pani/Panu w wykonywaniu zadań wynikających z obecności w szkole uczniów ukraińskich?

- a. Zatrudnienie asystenta międzykulturowego w szkole.
- b. Zatrudnienie pomocy nauczyciela – osoby posługującej się językiem ukraińskim i polskim.
- c. Dostęp do bazy asystentów międzykulturowych prowadzonej przez KO.
- d. Dyżury specjalistów – psychologów i pedagogów, np. w poradni psychologiczno-pedagogicznej.
- e. Dodatkowe godziny na wsparcie psychologiczno-pedagogiczne uczniów ukraińskich o specjalnych potrzebach edukacyjnych (zajęcia indywidualne lub grupowe).
- f. Dodatkowe godziny na popołudniowe zajęcia opiekuńcze dla uczniów z Ukrainy (np. artystyczne, sportowe).
- g. Dofinansowanie kursów lub zajęć dla nauczycieli w obszarze zdrowia fizycznego i psychicznego (np. zajęcia relaksacyjne, psychoedukacyjne).
- h. Kurs języka polskiego dla uczniów ukraińskich.
- i. Kurs języka polskiego dla rodziców uczniów ukraińskich.
- j. Ułatwiony dostęp do podręczników dla uczniów ukraińskich przyjętych do oddziałów przygotowawczych.

Metryczka

Uwaga! W każdym punkcie proszę wskazać jedną odpowiedź.

1. Typ szkoły (w przypadku kilku miejsc zatrudnienia, proszę zaznaczyć jedno, główne miejsce pracy):

- szkoła podstawowa
- szkoła ponadpodstawowa typu liceum
- szkoła ponadpodstawowa typu zawodowego (technikum, branżowa)
- Zespół szkół:
 - przedszkole, szkoła podstawowa
 - przedszkole, szkoła podstawowa, liceum
 - szkoła podstawowa, liceum
 - liceum, technikum

2. Lokalizacja szkoły (j.w. dotyczy głównego miejsca zatrudnienia):

- powiat...
- gmina...

3. Nauczany przedmiot (w przypadku nauczania kilku przedmiotów proszę zaznaczyć przedmiot wiodący!)

- biologia
- chemia
- edukacja dla bezpieczeństwa
- edukacja wczesnoszkolna
- etyka
- filozofia
- fizyka
- geografia
- historia i teraźniejszość
- historia muzyki
- historia sztuki
- historia
- informatyka
- język łaciński i kultura antyczna
- język mniejszości narodowej lub etnicznej
- język obcy nowożytny
- język regionalny – język kaszubski
- język polski
- matematyka
- muzyka
- plastyka

- podstawy przedsiębiorczości
- przyroda
- przedmioty zawodowe
- religia
- technika
- wiedza o społeczeństwie
- wychowanie do życia w rodzinie
- wychowanie fizyczne
- wychowanie przedszkolne (oddział przedszkolny przy SP)
- nauczyciel bibliotekarz
- wychowawca świetlicy
- psycholog
- pedagog
- logopeda
- terapeuta pedagogiczny
- nauczyciel organizujący kształcenie specjalne
- inny – jaki?...